

Sårbar ungdom på leir

En empirisk studie av hvordan ansatte i kristne organisasjoner reflekterer rundt
tilrettelegging av leir for sårbar ungdom.

Maria Næs

Veileder

Tone Stangeland Kaufman

Professor i praktisk teologi

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5040: Masteroppgave i Kirkelig undervisning (30 ECTS), Våren 2021

Antall ord: 22 209

Forord

Leir har vært en stor del av livet mitt i mange år, i flere organisasjoner og menigheter. Som ung var jeg en sjenert jente som fort ble ukomfortabel i slike settinger. Gjennom senere leirarbeid har jeg derfor blitt oppmerksom på de «sårbare ungdommene» som fort kan forsvinne i mengden av leirdeltakere. Jeg har lurt på om disse ungdommene blir glemt eller om dette er en målgruppe organisasjoner vier oppmerksomhet til og bruker ressurser på.

Arbeidet med denne avhandlingen har vært både spennende og frustrerende. Det har vært en berg- og dalbane av følelser med både gode og dårlige skrive dager. Jeg håper forskningen kan være nyttig for alle som i fremtiden skal arrangere leir for ungdom.

Det er mange som fortjener en takk etter dette prosjektet:

En stor takk til mine informanter som har gitt meg et spennende materialet. Takk for at dere har delt refleksjoner og erfaringer. Dere har gjort at prosjektet har vært mulig å gjennomføre.

Tusen takk til Tone som har gitt meg god veiledning og hjulpet meg videre når jeg har sittet fast. Takk for kloke ord og at du har pushet meg videre!

Jeg vil også takke andre masterstudenter som i samtale har gitt meg nye perspektiver og delt egne erfaringer og frustrasjoner med skrivingen. Det har vært godt å være flere i samme båt. Takk til kantina på MF for gode samtaler og litt for lange lunsjpauser.

Til slutt vil jeg takke kjæreste, venner og familie som har støttet meg og heiet på meg hele veien. Takk til alle som har hjulpet meg å lese og renskrive oppgaven! Takk til mamma og pappa som aldri har tvilt på at jeg skal få dette til!

Sammendrag

Problemstillingen i denne avhandlingen er: «Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon? Og på hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?»

Forskningen er empirisk og datamaterialet er samlet inn gjennom kvalitative intervjuer med Åse Mari Kessel fra HEKTA, Kamilla Rød Slettene fra KFUK-KFUM og Hans Petter Berge Hammersmark fra KRIK (tillatelse til å ikke anonymisere er innhentet). De har gitt meg innsikt i hvordan de reflekterer rundt tilrettelegging, hvilke tiltak de setter inn for sårbar ungdom og hvorfor. I tillegg har de delt tanker om fellesskapet som oppstår på leir og om hvordan alle skal bli inkludert i dette.

Avhandlingens teori omhandler begrepene sårbarhet og fellesskap. Her belyses hvilke utfordringer ungdommer står overfor ved å befinne seg i denne alderen, og en hvilke vansker de derav kan komme med på leir. I tillegg presenteres et viktig aspekt ved sårbarhet, nemlig hvordan man oppdager og møter det. Teorien om fellesskap vektlegger kjennetegn ved det kristne fellesskapet. I drøftingen diskuteres funn i analysen opp mot teorien, og jeg har presentert både funn der det er enighet blant informantene, men også fremhevet spenninger som fremkommer i materialet.

Jeg konkluderer med at organisasjonene gjør mange flere tiltak enn jeg i utgangspunktet hadde trodd og at disse er avgjørende for de sårbare ungdommene. I tillegg er tiltakene hjelpsomme for å skape trygghet, slik at ungdommene får en større følelse av fellesskap, og tilretteleggingen viser seg derfor å være med på å bygge fellesskapet.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Motivasjon og bakgrunn.....	1
1.2	Tidligere forskning.....	1
1.3	Problemstilling.....	4
1.4	Begrepsavklaring.....	4
1.5	Metode og avgrensning.....	5
1.6	Struktur i avhandlingen.....	5
2	Metode.....	6
2.1	Utvalg og rekruttering.....	6
2.1.1	HEKTA.....	7
2.1.2	KFUK-KFUM.....	9
2.1.3	KRIK.....	10
2.2	Metode for innsamling av empirisk materiale.....	11
2.3	Metode for analyse av empirisk materiale.....	12
2.4	Forskningens kvalitet.....	13
2.4.1	Mitt forhold til feltet.....	14
2.4.2	Reliabilitet, validitet og overførbarhet.....	15
2.5	Forskningsetikk.....	16
3	Teori.....	17
3.1	Sårbarhet.....	17
3.1.1	Sårbarhet som både menneskelig og kontekstuellet betinget.....	17
3.1.2	Utfordringer i ungdomstiden.....	19
3.1.3	Konfirmanters og lederes sårbarhet.....	20
3.1.4	Oppdage og møte sårbarhet.....	21

3.2	Fellesskap	22
3.2.1	Hva er fellesskap?	23
3.2.2	Kristent fellesskap	23
4	Analyse.....	26
4.1	Sårbar ungdom	26
4.1.1	Hvem er de sårbare?	26
4.2	Tiltak	30
4.2.1	Forberedende tiltak.....	30
4.2.2	Tiltak på leir	34
4.2.3	Oppfølgingstiltak.....	38
4.2.4	Fritid – en spesielt sårbar kontekst	39
4.3	Fellesskapet på leir	41
4.3.1	Beskrivelse av fellesskapet.....	41
4.3.2	Trygghet fører til deltakelse og engasjement	41
5	Drøfting	44
5.1	Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon?	44
5.1.1	Oppdage og møte sårbarhet.....	44
5.1.2	Mindre grupper.....	46
5.1.3	Dilemmaet fritid	47
5.1.4	Lederrollenes betydning	48
5.2	På hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?	50
5.2.1	Det seende og inkluderende fellesskapet.....	50
5.2.2	Å snakke sant om fellesskapet.....	51
6	Konklusjon	53
7	Litteratur.....	56
8	Vedlegg	60
8.1	Vedlegg 1 – Informasjonsskriv og samtykke	60

8.2	Vedlegg 2 – Intervjuguide	64
8.3	Vedlegg 3 – Godkjenning fra NSD	65

1 Innledning

1.1 *Motivasjon og bakgrunn*

Min motivasjon og bakgrunn for denne avhandlingen springer ut fra mitt lange virke i leirarbeid både i Den norske kirke og forskjellige kristne organisasjoner. Både som deltaker og som frivillig leder, har jeg i løpet av alle disse årene gjort meg mange erfaringer og refleksjoner rundt det å arrangere store og vellykkede leirer for ungdom. På disse leirene er det en gruppe som ofte har opptatt min oppmerksomhet og tanker, nemlig dem jeg har valgt å omtale som de *sårbare ungdommene*. Det er spesielt to grunner som har gjort meg oppmerksom på denne målgruppen: Før det første har jeg selv vært en del av denne målgruppen som yngre. For det andre hadde jeg en gang en opplevelse av en leir som etter min oppfatning virket kaotisk og lite strukturert. Denne leiren fikk meg til å stille spørsmålet om arrangørene i det hele tatt husket på de sårbare ungdommene.

Jeg begynte dermed å lure på hvilke tiltak organisasjoner som arrangerer store ungdomsleirer gjør for å tilrettelegge for sårbar ungdom. Er det slik at denne målgruppen glemmes i mengden av deltakere, eller er dette noe organisasjoner jobber aktivt med i hele leirprosessen – fra planlegging til leiren er gjennomført? Videre er jeg interessert i å finne ut av i hvilken grad tilretteleggingen kan ses på som fellesskapsbyggende arbeid.

Sårbarhet er et viktig tema å snakke om, og ikke minst å dele erfaringer og kunnskap mellom ulike organisasjoner som driver aktivt med leirarbeid. Jeg har derfor, med tillatelse, valgt å ikke anonymisere organisasjonene eller informantene i dette prosjektet. Det finnes ikke mange organisasjoner som arrangerer så store leirer som jeg sikter til, og det er vanskelig å kunne dele tilstrekkelig med kontekst og være spesifikk uten å røpe hvilke organisasjoner det gjelder.

1.2 *Tidligere forskning*

I denne delen vil jeg presentere forskning angående konfirmasjonsleir og hvor jeg har hentet definisjonen av «sårbar ungdom» som jeg har valgt å bruke i denne avhandlingen.

Forskningen jeg har hentet definisjonen fra har utgangspunkt i trosopplæringen, og siden forskningen min omhandler konfirmantleirer, er det dette feltet jeg forsker innenfor. Begrepet

«sårbarhet» vil senere utdypes i teori-delen, og jeg har derfor ikke valgt å vektlegge det i denne delen.

I boka *Mellom pietisme og pluralitet: Konfirmasjonsarbeid i fire nordiske land* er det forsket på konfirmasjon i Sverige, Danmark, Finland og Norge. Boka tar utgangspunkt i en større undersøkelse fra syv europeiske land (Sveits, Tyskland og Østerrike i tillegg til de nordiske) fra 2007-2008. I sammenheng med hva konfirmanter synes er tilfredsstillende ved konfirmasjonstiden trekkes konfirmantleir frem som noe positivt for størsteparten av konfirmantene. Fra forskningen viser det seg at den mest fornøyde gruppen konfirmanter er de som har vært på leir, og størst andel er også mer fornøyd jo lenger leiren har vart (Niemelä, 2010, s. 161). I Sverige og Finland har de gjerne mellom 10-20 dager lange leirer, og det har vært en viktig forklaring til at konfirmanter fra disse landene er mer fornøyde enn norske og danske konfirmanter (Krupka, 2010, s. 133).

I en amerikansk studie av kristne sommerleirer av Jacob Sorenson innledes det med at det er lite tilgjengelig forskning på de unike egenskapene og resultatene av kristne sommerleirer, til tross for utbredelsen av dem. Han har derfor forsket på dette for å lukke forskningsgapet. I forskningen kommer han frem til at det er fem egenskaper som utgjør en modell av hva en kristen leir inneholder: relasjoner, trygt sted, deltakelse, koblet fra hjemmet og trossentrert (Sorenson, 2018, s. 183).

Knut Tveitereid og Bård Eirik Hallesby Nordheims (2020) har i sin studie *Ildsjeler og ildsteder* forsket på ledelsesdynamikker i kristent ungdomsarbeid. I studien var blant annet HEKTA med. De har ut ifra observasjoner og intervjuer, kommet frem til at ledelsesdynamikker består av et samvirke mellom ildsjelsdynamikker og ildstedsdynamikker. Disse er en sammensetning av fire hovedfunn av tendensene: ildsjelkultur, velkomstspraksis, ledeshierarki og slingringsmonn (Tveitereid og Nordheim, 2020, s. 20-21).

Boka *Trosopplæring for alle? Læring, tro og sårbare unge*, utgitt i 2015 av Leif Gunnar Engedal, Tron Fagermoen og Astrid Sandsmark (Red.), er en samling av ulik forskning på sårbare unge i trosopplæringen og tar utgangspunkt i en definisjon av sårbar ungdom hentet fra Trosopplæringsplanen: *Ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker*. Hele forskningsprosjektet startet som en undersøkelse av unge på institusjon i trosopplæringen, men prosjektet utviklet seg til å inkludere sårbare unge mer generelt.

Samtlige bidragsyterne i boka belyser forskjellige sider ved samme utfordring: «*Hvordan kan Den norske kirke gjennom sin trosopplæring forvalte ansvaret for å utforme en troverdig opplæring som når ut til alle, også de «sårbare unge»?*» (Engedal, Sandsmark og Fagermoen, 2015, s. 8-9). I boka har Tone Kaufman og Astrid Sandsmark skrevet to kapitler ut ifra en studie av konfirmanter som bor på barnevernsinstitusjoner. I det andre kapittelet belyses leir som et tema i sammenheng med rammer for læring. Her trekkes leir frem som avgjørende for å føle seg som et del av et fellesskap og at konfirmanter skal ønske å komme igjen eller å få dem med videre i kristent arbeid (Kaufman og Sandsmark, 2015, s. 87).

I boka er to masteravhandlinger inkludert som refleksjoner, der begge har konfirmanter som fokus. Den første er skrevet av Linda Ekrem. Hun konkluderer i sin masteravhandling med at sårbar ungdom trenger å bli sett og møtt i kirken, og at trosopplæreren har et spesielt ansvar på dette området (Ekrem, 2012, s. 75). Ut fra intervjuene kom det frem at trosopplærerne ønsker å ha et variert konfirmantopplegg, slik at det også treffer de sårbare ungdommene i gruppen, heller enn å lage egne opplegg og sette dem på sidelinjen, *utenfor*. Viktigheten av å bygge relasjoner med konfirmantene fremheves også særlig (Ekrem, 2012, s. 76).

Den andre masteravhandlingen er skrevet av Mari Haug Thorsen og Hanna Haraldstad. Ved bruk av samme definisjon av sårbar ungdom; *ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker*, var deres fokus å observere hvordan trosopplæringen møter sårbar ungdom i praksis. Målet var at det som formidles skal oppleves relevant i livet til sårbar ungdom (Thorsen og Haraldstad, 2012, s. 6-8). Både observasjon og intervjuer med ledere i tre menigheter ble gjennomført for å innhente datamateriale. Ved hjelp av caser fra menighetene har de belyst temaene *å se* sårbar ungdom, *utforming* i møte med dem og *beredskap* for de som synes opplegget ble vanskelig. Også i denne avhandlingen rettes fokus mot relasjonsbygging. De la også merke til gjennom sitt studie at det trengs et våkent øye for å legge merke til de sårbare ungdommene (Thorsen og Haraldstad, 2012, s. 89-90).

Avhandlingens bidrag

De ovenstående presentasjonene har alle et fokus på sårbarhet som i utgangspunktet ikke er synlig og som har trosopplæringen som felt. De tre siste prosjektene har brukt en bred definisjon av sårbar ungdom som inkluderer alle former av «ikke-synlig» sårbarhet. Det er

dette brede spekteret av sårbarhet jeg også ønsker å fokusere på og det er grunnen til at jeg har valgt å bruke samme definisjon av sårbar ungdom i min avhandling.

For å bidra inn i forskningsfeltet rundt tematikken sårbar ungdom har jeg valgt å ta for meg leir som min kontekst å forske på. Jeg ønsker gjennom denne avhandlingen å løfte denne konteksten til sårbarhet frem i lyset.

1.3 Problemstilling

Problemstillingen i denne avhandlingen lyder som følger:

«Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon? Og på hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?».

De gjeldende organisasjonene i dette prosjektet er HEKTA, KFUK-KFUM og KRIK. Deltakerantallet for leirene jeg sikter til i denne oppgaven har jeg satt til minimum 400 deltakere. Bakgrunnen for dette valget er at det da er en utfordring for arrangørene å ha oversikt over alle som deltar, og det krever god planlegging og struktur for å oppdage og tilrettelegge for sårbar ungdom. Jeg har inkludert spørsmål nummer to i problemstillingen fordi jeg er nysgjerrig på hvordan slik tilrettelegging påvirker fellesskapet.

1.4 Begrepsavklaring

Sårbar ungdom

En viktig forståelse av sårbarhet er at det er noe menneskelig som ifølge Thomassen (2020) må defineres kontekstuell, da mennesker kan være sårbare i en situasjon og ikke en annen, i noen relasjoner og ikke andre (Thomassen, 2020, s. 23). Konteksten min er leir og jeg har forsket på «Ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker», som er definisjonen av sårbar ungdom jeg har valgt å bruke. Fokuset på sårbare er altså ikke ungdom som har ulike funksjonshemninger eller andre tydelige synlige vansker, og som åpenbart har behov for ulik

grad av tilrettelegging. Dette ble informantene informert om i forkant av intervjuene. Jeg vil utdype begrepet sårbarhet nærmere i teorikapittelet.

Fellesskap

Som utgangspunkt for begrepet fellesskap har jeg lagt hovedvekten på hva som kjennetegner kristne fellesskap, presentert i teoridelen. Dette omhandler begrepene: se, tillit, inkludert, relasjoner, grenser og trygghet.

1.5 Metode og avgrensning

For å besvare problemstillingen min har jeg valgt å bruke kvalitativ metode. Gjennom intervjuer med ansatte i de tre kristne organisasjonene HEKTA, KFUK-KFUM og KRIK har jeg gjennom mine informanter fått innblikk i deres arbeid med leirarbeid og tilrettelegging for sårbar ungdom. Jeg har valgt å bruke kvalitative intervjuer fordi et slikt intervju søker å forstå verden fra intervjupersonenes perspektiv (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20). I mitt tilfelle er dette både organisasjonens perspektiv uttalt på vegne av informanten og informantenes personlige refleksjoner og meninger.

Da jeg hadde skaffet tre informanter, valgte alle tre å fokusere på konfirmantleirer. Dermed ble også refleksjoner rundt det å være *konfirmant* relevant å trekke inn i teorien. Jeg bruker begrepene *konfirmant* og *ungdom* litt om hverandre gjennom avhandlingen. Jeg har valgt å ikke bevisst omtale dem som konfirmanter, fordi det å være ungdom i større grad er definerende for livsfasen de befinner seg i. Å være konfirmant er noe som kommer i tillegg til å være ungdom.

1.6 Struktur i avhandlingen

Avhandlingen er delt inn i 6 kapitler: Kapittel 1.0 er avhandlingens innledning, og kapittel 2.0 er et metodekapittel der jeg gjør rede for bruken av kvalitativ metode. Kapittel 3.0 består av teori knyttet til begrepene sårbarhet og fellesskap. I kapittel 4.0 analyseres det empiriske materialet. Kapittel 5.0 er en drøfting av analysen opp mot teorien og jeg vil her forsøke å besvare problemstillingen. I det siste kapittelet, kapittel 6.0 vil jeg komme med en konklusjon.

2 Metode

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode for å besvare min problemstilling. Jeg skal forske i et felt der det allerede er forsket en god del rundt begrepet «sårbar ungdom», men det mangler forskning som spisser tematikken mot leir. Kvalitativ metode egner seg godt til å forske på områder der det finnes lite tidligere forskning, og det stilles krav til fleksibilitet og åpenhet (Thagaard, 2018, s. 12). Jeg anser derfor kvalitativ metode som hensiktsmessig for å besvare min problemstilling.

For innsamling av mitt datamateriale har jeg brukt semistrukturerte intervjuer. Denne forskningsmetoden er anbefalt når temaet innebærer ulike aspekter av menneskelig erfaring (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 135). Intervjusamtalene har bidratt til å gi en forståelse av hvordan informantene opplever og reflekterer over sin egen situasjon, og gitt innsikt i informantenes opplevelser, synspunkter og selvforståelse rundt hvordan de jobber med målgruppen sårbar ungdom på leir (Thagaard, 2018, s. 11-12). Siden jeg også ønsket å få innblikk i ansattes erfaringer rundt temaet, refleksjon rundt deres eget arbeid og synspunkter på arbeidet med tilrettelegging, anser jeg denne metoden som hensiktsmessig for innsamlingen av materialet.

2.1 Utvalg og rekruttering

Ifølge Repstad (2018) er hovedkriteriet for å komme med i et utvalg at de aktuelle informantene sitter på relevant informasjon til prosjektets problemstilling (Repstad, 2018, s. 81). Derfor hadde jeg to utvalgsriterier til utvalget mitt av informanter: informanten måtte være ansatt i en kristen organisasjon, og ha hatt ansvar eller delansvar for gjennomføringen av en leir for ungdommer med minimum 400 deltakere. Disse kriteriene begrenset utvalget mitt betraktelig, fordi det svært få kristne organisasjoner som arrangerer så store leirer. Dette er også noe av grunnen til at jeg valgte å ikke anonymisere. Jeg endte dermed opp med tre organisasjoner jeg vet har gjennomført slike leirer i en årrekke: HEKTA, KFUK-KFUM og KRIK. Dette er tre store organisasjoner som alle årlig gjennomfører leirer med til sammen flere tusen ungdommer. Siden utvalget er selektert på bakgrunn av hensiktsmessighet for problemstillingen er ikke utvalget representativt for hele Norge (Thagaard, 2018, s. 55).

Fremgangsmåten for rekruttering ble noe ulik grunnet manglende informasjon om ansatte i organisasjonene på nettsidene deres. I to av organisasjonene måtte jeg få kontaktinformasjon via noen andre (disse forblir anonyme) i organisasjonen, mens i en av dem fikk jeg direkte kontakt med informantene. Måten jeg gikk frem da jeg kontaktet informantene var å sende e-post med informasjon om prosjektet, prosjektbeskrivelse, og et informasjonsskriv til informantene om samtykke. I alle tre organisasjonene forsikret jeg meg om at samtykke med organisasjonens overhode var i orden før intervjuene fant sted. Dette var viktig fordi informantene uttaler seg på vegne av organisasjonen. Fordi utvalget av informanter er så begrenset ble det ikke mulig for meg å påvirke variasjon i kjønn, geografi, alder og erfaring. Dette ble i stor grad opp til organisasjonene å velge, i og med at jeg ble satt i kontakt med informanter. Likevel endte jeg opp med variasjon i både kjønn, alder og erfaring.

I presentasjonen av de tre organisasjonene nedenfor brukes både beskrivelsen *menighetsledere* og *kirkelig ansatte*. Menighetsledere er enten foreldre, ansatte i menigheten eller ungdomsledere tilknyttet menigheten (altså ikke frivillige ledere organisasjonene stiller med). Kirkelig ansatte er ansatte i kirken.

2.1.1 HEKTA

HEKTA ble stiftet i 2012 og er en organisasjon med fokus på ungdommer fra konfirmantaldre og oppover. Deres visjon er «*Vi vil se ungdom hekta på Jesus, som lever og leder som Ham*» (HEKTA, 2021). Deres formål er å arrangere leir, lære ungdom om Jesus og å utruste gode ungdomsledere (HEKTA, 2021). De arrangerer flere konfirmantleirer gjennom året, både på vinterstid og sommertid. Min informant fra HEKTA er Åse Mari Kessel (61) som nylig gikk av som daglig leder, noe hun har vært siden 2012. Hun har et brennende engasjement for sårbare unge og viste helt fra start stor interesse for å delta i prosjektet. Organisasjonen HEKTA er et resultat av et leirprosjekt Åse Mari startet for mange år siden da hun flyttet til Lillehammer og begynte å jobbe i KFUK-KFUM. Hovedsatsingen til HEKTA er leir for konfirmanter og Åse Mari sa at «*Det handler om å gi dem en god opplevelse, et minne for livet, slik at de har lyst til å fortsette i kirken og tenker at kirken er et fint sted å være*». Dette har Åse Mari hele tiden hatt fokus på gjennom sitt leirarbeid; at man inviteres til mer enn en leir, men inviteres til kirken. Derfor er det stort fokus i organisasjonen på ledertrening i etterkant av deltakelse som

konfirmant og lagt vekt på å skape et miljø der ungdommene ønsker å komme tilbake og være ledere.

I intervjuet tok vi utgangspunkt i Kragerø Konfirmantleir. Det er en ukes lang konfirmantleir som gjennomføres to uker på rad i sommerferien i Kragerø. Her deltar rundt 400 konfirmanter hver uke fra menigheter i Den norske kirke, hovedsakelig fra Østlandet og Trøndelag. I løpet av uka deltar konfirmantene på 30 timer undervisning, som er halvparten av timene de skal igjennom i løpet av konfirmasjonstiden. Det er dermed en enorm hjelp for de ansatte i kirken til å dekke timene de skal gjennom i konfirmasjonstiden. Alle konfirmantene bor på rom med 5-6 andre konfirmanter fra menigheten, som menighetslederne har delt inn på forhånd. Dette rommet utgjør også gruppen, kalt «smågruppe», man skal være i hele leiren, som får en eller to ungdomsledere som har ansvar for dem. Leirområdet består av hytter konfirmantene bor i, som står rundt en plen der de får mat. Ved plenen er det et stort telt med en scene og sitteplasser. En dag på leir inneholder frokost, gruppemøte, morgenmøte i teltet, lunsj, aktivitet eller utflukt, middag, seminar i teltet, kveldsmat, festkveld i teltet med underholdning, gruppemøte eller pilegrimsvandring med nattmat. Programmet er fastsatt på forhånd og aktivitetene gjennomføres i gruppene. Dette er alt fra klimaparade, utflukter, rebusløp, Kragerø talenter, dyrenes dag og flukt (et opplegg fra Røde Kors).

Av ledere er det med rundt 130 ungdomsledere, 70 foreldre og en god mengde menighetsledere. Disse har ulike oppgaver og ulike farger på t-skjortene sine så de skal være lette å se og skille fra hverandre. Ungdomslederne har enten rød (videregående) eller blå (etter videregående) t-skjorte. De blå får et honorar for å være ledere, men det medfører også mer ansvar og det er disse som planlegger leiren. I hovedsak er de røde ledere på smågruppene, men blå kan også være dette. Alle ledere som ønsker det, får være leder. Foreldrene har limegrønne t-skjorter og har oppgaver som å servere mat, vaske og være nattevakter. Disse deltar på en Familieleir, der de også kan ta med flere familiemedlemmer, som for eksempel barn. Menighetsledere har svarte t-skjorter og har et ekstra ansvar for å ta vare på konfirmantene sine og å veilede ungdomslederne som er gruppeledere for deres konfirmanter. I tillegg til disse er det også en gruppe ungdommer som har gule t-skjorter og er på sin egen leir. Dette er fjorårskonfirmanter som ikke kan være ledere før neste år, men siden HEKTA ikke ønsker å miste kontakten med disse, har de laget en egen leir for dem som går parallelt med konfirmantleiren. Den foregår i nærheten og har noen felles programposter med konfirmantene.

2.1.2 KFUK-KFUM

KFUK-KFUM er en stor barne- og ungdomsorganisasjon som «*kjemper for unge menneskers rett til å leve og utvikle seg som hele mennesker*». Organisasjonen er en del av YWCA (Young womens christian assosiation) og YMCA (Young mens christian assosiation), som er verdens største kvinnebevegelse og verdens største ungdomsbevegelse (KFUK-KFUM, 2019). Formålet til organisasjonen er «*å utvikle og ta ansvar for hele mennesket med ånd, sjel og kropp. Vi vil hjelpe mennesker å leve og vokse i tro på Jesus Kristus og mellommenneskelig forståelse, samt utfordre til engasjement og handling i kirke og samfunn, lokalt og globalt*». (Glad, 2016). Organisasjonen arrangerer mange ulike nasjonale og regionale arrangementer i løpet av et år. Fra KFUK-KFUM sa Kamilla Rød Slettene (25) ja til å delta i prosjektet. Hun jobber som programkoordinator for KFUK-KFUM Oslo og Akershus og har jobbet der i halvannet år, men har tidligere vært både frivillig og honorert leder, så hun har mye erfaring fra organisasjonens leirer. Da jeg spurte Kamilla om organisasjonens fokusområder trakk hun i tillegg til nevnte formål, frem slagordet til KFUK-KFUM: «*Vær deg selv. Stå opp for andre*». Det handler både om å få delta som den man er, og å få kjempe for rettigheter lokalt og globalt. Hun trakk også frem en litt nyere formulering «*Først hvem, så hva*», og understreket at det handler om at «*utgangspunktet for alt vi gjør, enten det er lokalt i grupper eller nasjonale arrangementer, skal være i ungdommers virkelighet og deres behov*».

Camp Norefjell er leiren Kamilla fokuserte på i intervjuet vårt. Som prosjektkoordinator er hun hovedansvarlig for denne leiren, sammen med to honorerte medarbeidere. Disse to blir kalt leirsjefer og har med seg 50 frivillige ledere til å planlegge og gjennomføre leiren. Camp Norefjell ble arrangert for første gang i 2019, så det er en relativt ny leir. Den finner sted på Norefjell Ski og Spa, som ifølge Kamilla er et «*skikkelig luksus-hotell*». Hit kommer mellom 500-600 konfirmanter fra menigheter fra Den norske kirke i hele landet for en fem-dagers leir. De bor i hotellets leiligheter med konfirmanter fra egen menighet. Leilighetene ligger samlet på et område nedover mot en strand, så de er litt unna selve hotellet. I tillegg har de tilgang til en konferansesal der de rigger opp en stor scene for showene. Programmet består av morgenshow, aktiviteter (både ting de kan melde seg på i forkant og spontane aktiviteter i konfirmantenes fritid), undervisning og seminarer, kveldsshow, kveldsavslutning på stranda og til slutt leilighetssamling. De to showene i løpet av dagen kaller Kamilla «*show med mening*»

og beskriver dem slik: *«Det skal beskrive at det er show og det er gøy, og det skal treffe ungdommenes virkelighet og det de synes er bra. Her er det også formidling av temaer som identitet, kristen tro, global rettferdighet og den typen ting»*. På leilighetssamlingene snakker konfirmantene om dagen som har vært i de mindre gruppene de bor sammen med, sammen med ledere fra menigheten. Alle menighetene har med seg minst én menighetsleder per tiende konfirmant, og disse har et overordnet ansvar for sine konfirmanter. Resten står de frivillige lederne fra KFUK-KFUM for. De planlegger aktivitetene, undervisningen, sørger for mat og sanitet, står for underholdningen og alt annet som kreves for å gjennomføre en leir.

2.1.3 KRIK

KRIK (Kristen idrettskontakt) er en kristen medlemsorganisasjon stiftet i 1981, der hovedmålgruppen er ungdom og unge voksne fra 13-26 år (KRIK, 2021). KRIKs visjon er *«å skape idrettsglede, trosglede og livsglede»* (KRIK, 2021). Gjennom et kalenderår arrangerer KRIK flere leirer både for barn, ungdom, unge voksne og familier. Hans Petter Berge Hammersmark (32) er min informant fra KRIK. Han har jobbet i KRIK siden 2014, og vært innom flere stillinger, men er stillingen hans (ifølge KRIKs nettsider) Leir- og lederutviklingsansvarlig (KRIK, 2021). Han beskriver KRIK som en organisasjon som bruker idrett som et middel til å formidle tro. De har et stort fokus på å gi unge mye ansvar tidlig og la folk vokse i rollen som leder.

Leiren vi brukte som utgangspunkt for dette intervjuet var KonFACTION, som Hans Petter har et overordnet ansvar for og dermed kjenner godt til. Han fortalte at dette er en konfirmantleir som gjennomføres i Bø i Telemark, på Bø Camping, i sommerferien. Den vokste opprinnelig ut av ACTION, som er en annen leir KRIK arrangerer, ved at det var en del menigheter som begynte å melde på sine konfirmanter på denne leiren, og de så etter hvert behovet for en egen konfirmantleir. På et slags torg, altså en åpen plass på campingen, setter de opp et stort telt med en scene og fyller det opp med ca. 1000 konfirmanter hvert år. Deltakerne består av konfirmanter og deres menighetsledere som bor i telt rundt på campingen. KRIK står for all planleggingen av leiren og deltakerne kommer til et ferdig planlagt opplegg i fem dager. Menighetene er hovedsakelig fra Den norske kirke og kommer fra hele Sør-Norge (i denne sammenhengen sør for Trondheim). Rekrutteringen foregår ved at de som deltok på fjorårets

leir, får tilbud om å delta også på årets leir. Det er en ganske populær leir, så det er mulig å skrive seg på venteliste om noen skulle gi fra seg plassen sin. Dagene består av et morgenmøte i teltet, aktiviteter med instruksjon og lunsj, middag, fritid, kveldsmøte i teltet og til slutt teltgrupper, der to ledere kommer til teltene konfirmanter bor i og prater om dagen som har vært. På møtene får konfirmanter, for å bruke Hans Petters ord: *«et fresht møte med lovsang og taler som er tilpasset konfirmanter, og litt underholdning som gjør at det er stas. Det skal liksom være noe annet enn det litt trauste man kanskje opplever i sin vante menighet, selv om det er forskjellig hvordan dette ser ut»*. Aktivitetene konfirmanter deltar på har de meldt seg på i forkant, og det er rundt 40 aktiviteter å velge mellom. På alle aktivitetene er det frivillige ledere som er instruktører. På en leir med 1000 konfirmanter har KRIK mellom 250-280 frivillige ledere med ulike oppgaver. Disse lederne kan enten søke om å få være leder eller så blir de rekruttert av en hovedkomite eller en idrettskomite (disse planlegger også leiren), som gjør et utvalg basert på tidligere deltakelse på leir eller bekjentskap til personene. Slik forsikrer de seg om at lederne har kjennskap til KRIK eller at noen kan bekrefte at personene er egnet som ledere.

2.2 Metode for innsamling av empirisk materiale

Som sagt har jeg benyttet meg av kvalitative intervjuer for å skaffe det empiriske materialet. For å kunne oppnå den ønskede refleksjonen og den gode samtalen var det vesentlig at informanten følte seg trygg og at omgivelsene ikke var forstyrrende. Grunnet Covid-19 gav jeg derfor hver enkelt informant valget om hvor intervjuene skulle gjennomføres, enten over nett eller et fysisk sted (Repstad, 2007, s. 86-87). To av intervjuene ble dermed gjennomført på Zoom, og disse varte i én time hver. Fordelen ved å gjennomføre intervju over nett er at man slipper å forflytte seg og enklere kan intervju mennesker langt unna (Lo lacono, Simons og Brown, 2016, s. 3). Avstanden var ikke det som hindret oss i å møtes i denne omgang, men risikoen for smitte, og dermed var Zoom en god løsning. Det siste intervjuet varte opp imot tre timer og ble gjennomført fysisk på et menighetshus, med godt smittevern. Det at vi møttes fysisk kan ha hatt innvirkning på tiden og i tillegg var denne informanten ekstra pratsom. Alle intervjuene ble tatt opp med diktafon og senere transkribert.

Intervjuene mine var semistrukturerte. Slike intervjuer kjennetegnes ved at rekkefølgen på spørsmålene i en intervjuguide og måten man stiller dem på blir noe annerledes ved gjennomføringen av de forskjellige intervjuene (Thagaard, 2017, s. 91). I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en slik intervjuguide (se vedlegg 2) og tenkte gjennom mulige oppfølgingsspørsmål som kunne dukke opp underveis. Etter det første intervjuet dukket det også opp oppfølgingsspørsmål jeg anså som nyttige, som jeg valgte å bruke i de neste intervjuene. Ved å tilpasse spørsmålene underveis i samtalen og inkludere oppfølgingsspørsmål oppmuntret jeg informanten til å utdype og begrunne sine svar (Repstad, 2007, s. 78). Det var viktig for meg å følge opp informantens resonnementer og gi rom for refleksjon. Jeg valgte å dele opp intervjuguiden min inn i fire deler som omhandlet: 1. *Informant og organisasjon*, 2. *Leir*, 3. *Sårbar ungdom*, og 4. *Avslutning*. Fordelen med å dele opp intervjuet slik er at man først får varmet opp med noen enkle spørsmål, deretter går inn på hovedtemaet og til slutt får en ryddig avslutning (Tjora, 2017, s. 145-146; Ryen, 2002, s. 100). Jeg opplevde at dette var en god og ryddig måte å gjennomføre et intervju på, og at det var nyttig for informantene å starte med enkle spørsmål om seg selv. I et av tilfellene sendte jeg intervjuguiden til informanten på forhånd, etter ønske om dette fra informantens side. Dette kan ha hatt innvirkning på svarene til denne informanten i forhold til de to andre.

Kvale og Brinkmann (2015) trekker frem at informanter er delaktige i kvalitative intervjuer for å skape mening og forståelse rundt et bestemt tema. I mitt tilfelle omhandlet dette sårbar ungdom i en leirkontekst, og informantene mine ble delaktige og helt nødvendige for å skape denne forståelsen (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20). For å skape forståelse rundt temaet brukte jeg aktivt intervjuguiden for å lede informantene inn på de bestemte temaene, men jeg ledet dem ikke i svarene eller meningene deres om det (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 48). Jeg var ikke ute etter å finne riktige svar ved tilrettelegging av leir, men var oppriktig interessert i å høre hvordan de ulike organisasjonene møter denne utfordringen og hvordan de ansatte reflekterer rundt temaet.

2.3 Metode for analyse av empirisk materiale

Når vi analyserer kvalitativ forskning kommer dataene vi analyserer i form av tekst (Thagaard, 2018, s. 13). I mitt tilfelle er teksten mine transkriberte intervjuer. Jeg har hatt en abduktiv

tilnærming til analysen. Dette er en analysemetode der analysen går frem og tilbake mellom empiri og teori. Man lager seg antakelser fra empirien og tar deretter i bruk innspill fra teorien for å finne nye måter å åpne opp det empiriske materialet på. Forskningsprosessen blir sånn sett en kreativ prosess der empiri og teori gjensidig er med på å utvide forståelsen (Anker, 2020, s. 60).

Jeg har valgt å ha en tematisk analyse av mitt datamateriale. Formålet med en slik analyse er at vi kan gå i dybden på hvert tema fra alle deltakerne, ved å analysere og sammenligne utsagn på tvers av materialet (Thagaard, 2018, s. 171). Ved å koble sammen funn fra intervjuene som omhandlet de samme temaene har jeg presentert disse inndelt etter temaene i analysen. Jeg har trukket frem funn som jeg anser som relevante for å besvare problemstillingen.

I den første fasen av analysen, som startet allerede da jeg transkriberte intervjuene, la jeg merke til interessante funn i materialet mitt. Dermed begynte refleksjon rundt analysen allerede i denne delen av arbeidet. Etter transkriberingen delte jeg materialet inn i tre hovedkategorier som jeg markerte med ulike farger i materialet. Kategoriene ble laget ut ifra det som ble lagt vekt på av informantene. Svarene ble i stor grad formet av spørsmål fra intervjuguiden, laget med utgangspunkt i problemstillingen. Funn i analysen påvirket i neste omgang valg av teori. Funnene gjorde også at jeg fjernet noe teori som jeg hadde antatt var givende, men som viste seg å ikke være det. I neste fase satte jeg funnene hos de tre informantene opp mot hverandre for å finne likheter og ulikheter i materialet. Ut ifra dette kunne jeg videre danne overskrifter og underoverskrifter for å sortere materialet mitt i kategorier som jeg anså som interessante.

2.4 Forskningens kvalitet

En vesentlig avklaring i forkant av forskningsprosessen var informantenes forståelse av begrepet «sårbar ungdom». Det ble dermed viktig for meg å forsikre meg om at det var enighet om hvilken målgruppe jeg siktet til. Det kunne svekket forskningens kvalitet drastisk om de ikke forstod det. Jeg sendte derfor en beskrivelse av hva jeg i denne oppgaven la i begrepet slik at de ikke skulle misforstå hvem målgruppen er. Jeg valgte også å innlede delen om sårbar ungdom i intervjuet med å høre deres oppfattelse av begrepet. Om de hadde hatt en feilaktig oppfattelse, kunne jeg korrigert dem her. Det hadde de ikke, men det var likevel viktig å klargjøre dette på forhånd.

I ett tilfelle sendte jeg intervjuguiden i forkant av intervjuet, etter ønske fra informanten. Det kan ha hatt innvirkning på svarene, men jeg opplevde ikke at dette svekket kvaliteten på de andre informantenes svar i forhold til den som fikk det tilsendt på forhånd. Det kan likevel tenkes at de to andre hadde formulert seg annerledes om de hadde kunnet forberedt seg på forhånd. Den som fikk tilsendt på forhånd var også den med minst erfaring, og hadde derfor kanskje et større behov for forberedelse.

2.4.1 Mitt forhold til feltet

Jeg har deltatt på leirer arrangert av mange ulike organisasjoner, både som deltaker og leder med ulikt ansvar i en årrekke. Derfor har jeg god kjennskap til hva som må til for å arrangere en leir. Dette kan både styrke og svekke kvaliteten på forskningen. En fordel er at jeg lettere kan utvikle en forståelse for miljøet. På den andre siden kan tilknytningen til miljøet være en ulempe som fører til at man overser det som skiller seg fra egne erfaringer (Thagaard, 2018, s. 190). Cato Wedel har i boka «Feltarbeid i egen kultur» trukket frem noen utfordringer ved å studere en kultur man er kjent med: Ting man tar for gitt blir ikke like lett oppdaget og satt ord på, og spørsmål som vanligvis er naturlig å stille i en fremmed kultur, blir ofte ikke stilt (Wedel, 2014, s. 27). Dette er noe jeg ønsket å være bevisst på underveis i intervjuene, så jeg forsøkte å ikke la egne erfaringer styre oppfølgingsspørsmål. Der jeg merket at informantene unnlot å beskrive noe de antok jeg visste fra før, ble det opp til meg å stille disse spørsmålene, selv om jeg visste svarene på dem fra før.

Jeg har relativt god kjennskap til alle tre organisasjonene informantene mine jobber i. To av dem har jeg likevel bedre kjennskap til fordi jeg har deltatt på leirene og er selv aktiv i en av organisasjonene. Jeg ønsket å legge vekk egne meninger og tanker om hvordan disse organiserer leir, og forsøkte å stille de samme spørsmålene for alle tre organisasjonene. Jeg merket i intervjuet rundt leiren jeg er ukjent med at jeg brukte mer tid og flere spørsmål på å forstå situasjoner som er ukjente for meg (Thagaard, 2018, s. 190). Selv om det er en utfordring å ha ulik kjennskap til deler av feltet jeg studerer, har jeg opplevd kunnskapen min til feltet som en fordel som har gjort det lettere å sette meg inn i situasjoner informantene har beskrevet. Dette gjelder også leiren jeg ikke hadde kjennskap til fra før.

Samspeilet mellom informant og forsker er en annan ting som kan påvirke forskningskvaliteten. Å bedre samspeilet handler i stor grad om å minske forholdet mellom informant og forsker. Ved å forske i et felt man kjenner til reduseres en mulig sosial avstand til intervjupersonene (Thagaard, 2018, s. 105). Jeg opplevde i intervjuene at min kjennskap til organisasjonene og noe kjennskap til informantene bidro til et godt samspill mellom oss. Thagaard understreker at kriteriet for at informanter virker komfortable og trygge er at de er aktive og viser initiativ i intervjuet (Thagaard, 2018, s. 106). Jeg opplevde i alle intervjuene sikre og ivrige informanter som gladelig delte av organisasjonens standpunkter og egne refleksjoner, og jeg tolker dette som et tegn på at de følte seg komfortable.

2.4.2 Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Reliabilitet er knyttet til refleksjon rundt konteksten data utvikles i, og hvordan relasjonen til deltakerne i felten påvirker materialet (Thagaard, 2018, s. 188). Jeg har derfor prøvd å gi en detaljert fremgangsmåte av forskningsprosessen for å styrke påliteligheten i forskningen (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010, s. 230). Dette har jeg allerede gjort ved å utdype hvordan materialet ble etablert og mitt forhold til informantene og feltet jeg forsker i, og hvordan dette kan ha påvirket forskningen.

Validitet knyttes til resultatene av forskningen og hvordan vi tolker data. Det handler om gyldigheten av forskerens tolkninger (Thagaard, 2018, s. 189). Selv om det ikke er slik at en posisjon i miljøet gir bedre grunnlag for validitet (Thagaard, 2018, s. 190), vil jeg si at kunnskapen min til feltet og erfaringer derfra styrker kvaliteten av mine tolkninger i denne sammenheng. Det gir grunnlag for at tolkningene og konklusjonene jeg har kommet frem til er troverdige. Troverdigheten i forskningen kan også styrkes ved å få bekreftet resultatene ved å formidle dem til informantene (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010, s. 230). Derfor sendte jeg et nært ferdig utkast av oppgaven til informantene før innlevering, slik at de kunne bekrefte utsagn og tolkninger.

Overførbarhet handler om å stille spørsmål til tolkninger som utvikles i rammen av prosjektet, også kan være relevant i andre sammenhenger. Antakelig kan tolkningene jeg har gjort i denne studien være relevant i en større sammenheng (Thagaard, 2018, s. 194). Selv om utvalget mitt er smalt og jeg kun har tatt utgangspunkt i tre organisasjoner i denne studien, vil jeg tro at

resultatene mine er overførbare til andre studier av leir. Ut ifra materialet mitt som omhandler leir, vil jeg tro at det også på mindre leirer, arrangert av andre organisasjoner (eller andre), vil finnes en målgruppe som går under kategorien sårbar. Jeg tror derfor mine resultater til en viss grad kan være overførbare til slike leirer.

2.5 Forskningsetikk

Da jeg rekrutterte informanter til dette prosjektet, sendte jeg en detaljert prosjektskisse med informasjon om prosjektets innhold og deres deltakelse i det. Her ble det understreket at hverken organisasjoner eller informanter vil anonymiseres, og at godkjenning av organisasjonens overhode derfor var viktig fra start. Det ble også informert om at prosjektet er godkjent av NSD – Norsk senter for forskningsdata (se vedlegg 3).

Med prosjektskissen fikk også informantene et skriv om samtykke (se vedlegg 1) som de måtte underskrive før intervjuene fant sted. Dette inneholdt informasjon om formålet med oppgaven, hva det innebærer å delta, hva som skjer med informasjon om vedkommende og personvern. Her samtykket de til å delta i intervju og at informasjon om dem selv og organisasjonen de er ansatt i kan gjenkjennes. I etterkant ble problemstillingen noe endret og definisjonen av «sårbar ungdom» ble definert på en annen måte. Informasjon om disse endringene ble ettersendt til alle informantene før intervjuene fant sted.

3 Teori

I presentasjonen av tidligere forskning lå fokuset mitt på å presentere hvordan begrepet «sårbar ungdom» i trosopplæringen tidligere er tatt i bruk. Her presenterte jeg hvor definisjonen jeg bruker er hentet fra. I denne delen vil jeg gå nøyere inn på begrepene «sårbarhet» og «felleskap», og utdype ulike sider ved disse. Min abduktive tilnærming til analysen av materialet har gjort at teorien har tatt form både før, under og etter arbeidet med denne. Teoriens rolle i avhandlingen er derfor både å skape en forståelse av målgruppen, ved å belyse hvilke utfordringer som ligger i det å være ungdom. Dette gir et bakteppe og en forståelse for hvem de sårbare på leir kan være. I tillegg har teorien åpnet materialet og hjulpet meg til å utdype funn i analysen. Det vil si at noe av teorien skaper en forståelse av målgruppen for leseren, mens andre deler er skrevet på bakgrunn av funn i analysen for å skape en større forståelse av det informantene uttaler.

3.1 Sårbarhet

Jeg vil i det følgende presentere begrepet «sårbarhet» i tre omganger: I første omgang presenteres sårbarhet som menneskelig og kontekstuellet betinget. I andre omgang spisses det inn mot ungdom, og til slutt rettes fokuset mot ungdommers sårbarhet i trosopplæringen, spesielt med fokus på hva som kan være sårbart for en konfirmant. Til slutt har jeg inkludert en del om det å oppdage og møte sårbarhet, på bakgrunn av funn i materialet om at tiltak organisasjonene gjør underveis i leiren er viktige for nettopp å oppdage og møte sårbarhet.

3.1.1 Sårbarhet som både menneskelig og kontekstuellet betinget

Sturla Stålsett (2007) deler sårbarhet inn i to aspekter; det første refererer til at det å være menneske er å være sårbar, noe som ikke kan eller bør fjernes. Det andre aspektet handler om den faktiske muligheten for å bli såret eller befinne seg i en sårbar situasjon. Denne sårbarheten er noe som kan og bør reduseres, og krever hjelp eller beskyttelse fra andre (Stålsett, 2007, s. 52-53). Det handler altså om en menneskelig sårbarhet og en kontekstuell sårbarhet.

Det er generell enighet om at sårbarhet er en integrert del av det å være menneske og at sårbarheten kommer til syne i situasjoner og relasjoner mennesker befinner seg i (Thomassen, 2020, s. 23). Dette er også noe Patrick Kermit (2018) understreker ved å kalle sårbarhet for en relasjonell størrelse fordi det er noe man *kan* kjenne på i bestemte situasjoner og i bestemte relasjoner til andre. Det betyr altså ikke at man alltid er sårbar overfor alle eller i alle situasjoner (Kermit, 2018, s. 25). En generell beskrivelse av sårbarhet han senere kommer med lyder: «Sårbarhet er et produkt av kontekstuelle omsetninger, og mange slike omsetninger er ikke gitt fra naturen, men er derimot resultater av menneskers handlinger mot hverandre i ulike sosiale fellesskap» (Kermit, 2018, s. 30). Man kan oppsummere dette ved å si at sårbarheten er allmenn fordi vi alle kan kjenne på den i ulike situasjoner og i ulike relasjoner. Mennesket er skapt med sin sårbarhet og å fremstå med sin sårbarhet er å være seg selv (Brækken og Torp, 2013, s. 311).

Mange barn vokser opp med foreldre som sliter med ulike sykdommer eller tilstander, og dette kan potensielt gå i arv. Ut ifra forskning på gener, sies det at arv av slike gener er avhengig av miljø for å slå ut, man arver altså en disposisjon, en mulighet (Berg-Nielsen, 2010, s. 76). Ved fødsel er hjernen hos mennesker lite utviklet og blir dermed i stor grad formet av omgivelsene rundt, både på godt og vondt. Dette utgjør en risiko for at dårlig miljø i tidlig alder utvikler en sårbarhet. Medfødt sårbarhet kan altså aktiveres av uheldig miljøpåvirkning (Berg-Nielsen, 2010, s. 77-79). Med bakgrunn i dette gir det mening at ungdommer som kommer fra usikre eller utrygge familier kan oppføre seg annerledes enn ungdommer som har hatt en trygg oppvekst. Det gir også grunnlag for det Magdalene Thomassen sier nedenfor om kontekstavhengig sårbarhet; man trenger et miljø som «utløser» sårbarheten.

Thomassen trekker også frem at sårbarhet må defineres kontekstuel, fordi mennesker ikke er sårbare kun ved å være menneske, men fordi vi befinner oss i sårbare livssituasjoner. Samtidig sier hun også at sårbarhet er sammensatt fordi det samtidig som å være et fellesmenneskelig grunnvilkår, også er ulikt fordelt (Thomassen, 2020, s. 23). Dette er også noe Kermit understreker; man setter faktisk merkelappen «sårbar» på noen i spesielle situasjoner, som for eksempel på en leir. Det å kalle noen sårbare kan gjøres med gode intensjoner, men det trenger ikke nødvendigvis oppfattes slik av de som får denne merkelappen. De som fremhever at man ikke skal stigmatisere sårbare personer eller grupper, er de som fremhever at alle i bunn og grunn er sårbare. Som Thomassen er opptatt av, er dette utvilsomt et poeng. Dersom man skal si at alle er sårbare, faller begrunnelsen til å ta mer hensyn til noen enn andre bort (Kermit,

2018, s. 19). Den delte sårbarheten i det å være menneske er ikke nødvendigvis gjensidig, altså at to individer er sårbare i samme grad overfor hverandre. Den trenger heller ikke være symmetrisk – for noen er mer sårbare enn andre (Stålsett, 2007, s. 53).

Thomassen forklarer at sårbarhet heller knyttes til *svakhet* enn *styrke* på bakgrunn av en generell forståelse av begrepet som relatert til «i hvilken grad et system har evne til å tåle påkjenning og stress» (Thomassen, 2020, s. 23). Sårbarheten bærer i seg en svakhet, fordi det i relasjoner er en risiko for at den kan bli utnyttet, og det kan oppstå krenkende situasjoner og forhold (Brækken og Torp, 2013, s. 311). Siden jeg definerer sårbar ungdom som «*Ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker*», har jeg valgt å se på sårbarhet som noe som er utfordrende for ungdom. Ved å bruke ordet «vansker» i definisjonen viser det til sårbarhet som en svakhet i større grad enn en styrke. Selv om det understrekes at sårbarhet er noe alle mennesker har, er utgangspunktet for avhandlingen, som Kermit retter fokus mot, at noen er mer sårbare enn andre og dermed må tas mer hensyn til. Det er vesentlig at sårbarheten ses på som en svakhet fordi jeg forsker på hvordan man kan legge til rette for ungdom med ulik sårbarhet i en kontekst. Det er altså den kontekstuelle sårbarheten som i større grad vektlegges.

3.1.2 Utfordringer i ungdomstiden

Det er vanlig å tenke at ungdomstiden er tenårene, altså fra 13-19 år (Sundsdal og Øksnes, 2018, s. 15). Selv om ungdomsårene består av relativt få år, rommer de store endringer i menneskers liv (Sørvig, 2010, s. 22). Ungdomstiden hevdes å være en uvanlig periode i livet der mange opplever å være noe annet enn, eller fortsatt ikke har blitt, den man egentlig er og skal være (Sundsdal og Øksnes, 2018, s. 11). Biologisk sett er det en periode i livet der mennesker på samme alder gjennomgår bestemte mentale eller fysiske utviklingstrekk. Det er mange endringer som skjer i kroppen, som pubertet og kjønnsmodning (Heggen og Øia, 2005, s. 12). Dette er en utfordrende, krevende og spennende fase i livet, der det er snakk om en aldersgruppe av store barn som vender seg mot verden og har begynt å skape relasjoner utenfor de vante rammene av familie og nærmiljø. I stor grad handler det i denne perioden av livet om å løsrive seg fra barnerollen og tre inn i voksenrollen (Torp og Brækken, 2010, s. 6). Ungdomsperioden er både knyttet til utvikling av selvbilde, kvalifikasjoner og identitet. Dette er sentrale elementer ved det å være ung, men peker også utover og er et viktig grunnlag for senere livsfaser (Heggen

og Øia, 2005, s. 11). Ivar Frønes understreker at i denne overgangen mellom barn og voksen står ungdommer overfor mange valg og utfordringer som gjør dem ekstra sårbare kun ved å befinne seg i denne fasen av livet. Blant annet er utdanning en prioritet i det kunnskapssamfunnet vi i dag lever i, der unge med svak sosial og kulturell kapital blir ekstra sårbare. Her spiller foreldre en større rolle som støtteapparat i utdanningen og for akkumulering av denne sosiale og kulturelle kapitalen. Ungdomstiden består dermed både av å orientere seg rundt eget sosialt liv og mot øyeblikket. Samtidig krever utdanningsamfunnet en langsiktig planlegging (Frønes, 2010, s. 35-37). Det handler altså i stor grad om å gjøre mange riktige valg for fremtiden, noe som fører til at ungdomstiden i større grad blir en historie om de mange mulighetene, men da også om skuffelser og nederlag (Heggen og Øia, 2005, s. 17).

3.1.3 Konfirmanter og lederes sårbarhet

Å være konfirmant

I en større undersøkelse fra 2012/2013 gjort med konfirmanter viser det seg at det er det sosiale som spiller størst rolle i valget rundt konfirmasjon. Her ble konfirmanter spurt om hvorfor de konfirmerer seg, og nesten halvparten svarte at det var for å *oppleve* eller *være med venner*. Dette ble i etterkant av konfirmasjonstiden bekreftet med enda høyere tall på at de hadde opplevd fellesskap og de hadde fått nye venner (Høeg, 2017, s. 161-164). Konfirmanter velger altså konfirmasjon på grunn av sosiale faktorer. Når vi har denne kunnskapen om konfirmanter avgjørelser i valg av konfirmasjon, mener jeg dette også er overførbart til valget om å dra på leir i konfirmasjonstiden. Fra forskningen på konfirmasjonsleir sies det at de mest fornøyde konfirmantene er de som har deltatt på lange konfirmantleirer (Niemelä, 2010, s. 161). Det er derfor rimelig å anta at konfirmantleir dermed ses på som et høydepunkt i konfirmasjonstiden, som gjør at de fleste konfirmanter ønsker å delta på denne. Når alle andre i konfirmasjonskullet skal på leir, blir man påvirket og avgjørelsen om å ikke dra blir vanskelig. Derfor ender de fleste opp med å dra, selv om de kanskje ikke har lyst. Det blir en slags «frivillig tvang». Leir kan derfor være en enda mer sårbar kontekst for de som kanskje helst ville blitt hjemme, men valgte leir for å ikke gå glipp av det sosiale. For mange er dette også første gang de er på leir og befinner seg i en kontekst med så mange andre mennesker i samme alder. Det utgjør en vesentlig

forskjell på en slik leir, kontra en leir man melder seg på selv. Derfor er konfirmantleiren et sted som muligens består av enda flere sårbare enn andre typer ungdomsleir.

Unge ledere

I en kontekst som leir, er det ikke bare ungdom som deltar som har en sårbarhet. Mange av de unge lederne er i samme utfordrende ungdomså, bare noen år eldre. Disse kan også bære på egen sårbarhet som kan være skadelig for andre og ifølge Elisabeth Torp er det derfor viktig for voksne å også snakke om sårbarhet med unge ledere og den maktposisjonen de har overfor deltakere på leir (Torp, 2010, 116-117). Ledere som har vært utsatt for noe vondt og skadelig, kommer med ulik bagasje som kan gå ut over de man er ledere for. Derfor er det viktig å vise tydelig hva slags kultur og omgangsform man ønsker, slik at unge ledere blir bevisst på egen rolle inn i arbeidet (Torp, 2010, s. 121).

Siden disse lederne som regel er frivillige understreker Torp at det er lurt å forankre forståelsen av ungt lederskap i en forståelse av frivillighet. I dette trekkes viktigheten av å respektere andres grenser frem (Torp, 2010, s. 126-127). Gunnhild N. Hermstad (2010) uttaler at om en leder er trygg på sin posisjon og sine grenser, vil det være lettere for vedkomne å også skape gode grenser for andre. En ung leder som har kunnskap om egen sårbarhet og behov for beskyttelse, vil være mer oppmerksom på andres behov for det samme (Hermstad, 2010, s. 19-20).

3.1.4 Oppdage og møte sårbarhet

For å oppdage og møte ungdommers sårbarhet sier Berit S. Sørvig (2010) at det er viktig å ha forkunnskap om hva som er normal oppførsel og utvikling i en gitt alder, og det som skiller noen fra andre jevnaldrende (Sørvig, 2010, s. 26). Det er derfor ofte i samspill med andre at man kan oppdage sårbarheten. Som presentert overfor er det mye ved ungdomstiden som er utfordrende og det gjør det derfor til en ekstra sårbar periode i livet. I denne perioden er ungdom mer utsatt, og blikket til voksne må skjerpes deretter (Sørvig, 2010, s. 23-28). Det er voksnes oppgave å stille spørsmål for å kunne avdekke sårbarhet, fremfor å tildekke den, ved å vente på at ungdom selv tar kontakt (Sørvig, 2010, s. 32-33).

Når voksne samtaler med ungdom, fremhever Karin Holt at det er viktig å vise interesse og prate til dem på en voksen måte, så de opplever å bli tatt på alvor av de voksne rundt seg (Holt,

2010, s. 46). Som voksne må man alltid være forberedt på at man kan være den første en ungdom ønsker å åpne seg for med problemene sine. Da er det viktig å vite hva man har kompetanse til og er i stand til å takle. Om man ikke har den nødvendige kompetansen som trengs, skal man hjelpe ungdommen til å komme i kontakt med noen som har det. Selv om ikke alltid ungdommer gjør som vi vil, må man huske at det er i dialog og refleksjon de trenger voksne mest (Holt, 2010, s. 48-49). Voksne uten kompetanse skal ikke fikse sår fra fortiden, fordi det kan iverksette en terapeutisk prosess som bør utføres av profesjonelle. Det man i stede kan gjøre er å forberede seg på aldersutfordringene de står midt oppi og uansett vil møte, uavhengig av tidligere erfaringer i livet. Om man utfører denne oppgaven på en god måte kan det ha positiv påvirkning på tidligere sår (Holt, 2010, s. 45).

Gaute Brækken og Elisabeth Torp (2013) trekker også frem muligheten for å vende sårbarhet, som er noe ødeleggende og uverdigg, til noe som bygger opp. Denne siden av sårbarhet heter verdighet og handler om hvordan mennesker blir møtt. Forskning gjort av Kirsti Malterud viser at det mest vesentlige som må til for å gjøre sårbarhet til en styrke er at en person blir møtt på en god måte – med interesse og åpenhet, som igjen gir en følelse av respekt og verdighet. Hun understreker også at kunnskapen vi kan hente ut av sårbarheten er verdifull informasjon og innsikt i et menneskes liv (Brækken og Torp, 2013, s. 312). Stålsett understreker også viktigheten av å være bevisst på egen sårbarhet for å kunne oppfatte og anerkjenne andres sårbarhet (Stålsett, 2007, s. 53).

3.2 Fellesskap

Alle mennesker har erfaring med fellesskap, fordi det er umulig å tenke seg en menneskelig tilværelse uten (Lerheim, 2010, s. 150). Med dette som utgangspunkt skal jeg gå inn på to ulike deler av fellesskapet: en generell og bred forståelse og det kirkelige fellesskapet. Det er beskrivelser av det kirkelige fellesskapet jeg har vektlagt mest i denne delen fordi det er denne konteksten jeg skriver i og denne typen fellesskap informantene beskrev.

3.2.1 Hva er fellesskap?

Aksel Tjora beskriver fellesskap ved ulike aspekter: å høre sammen, å holde sammen og å gjøre noe sammen. Aspektene dekker mye av den daglige måten å forstå fellesskap på: Samhørighet snakker vi om som et uttrykk for å identifisere seg med andre, samhold handler om å stå sammen, og samkvem er det å være sammen og å ha noe med hverandre å gjøre. Selv om ordet forkler seg i mange betydninger, vil vi til daglig forstå det ut fra den sammenhengen det brukes i (Tjora, 2018, s. 10-11). Tjora beskriver altså fellesskapet i en vid forstand. Et annet aspekt ved fellesskap som Birgitte Lerheim (2010) uttrykker, er viktigheten av å snakke sant om det kristne fellesskapet. I fellesskap kan vi både ha gode og dårlige opplevelser, både kjenne på frihet og kjenne på ødeleggelse og å bli trykket ned. Vi må snakke om fellesskapet på en ekte måte og ikke kun positivt (Lerheim, 2010, s. 151). I tillegg til Lerheim finnes også en del annen litteratur om kristent fellesskap der flere vesentlige ord går igjen: se, tillit, inkludert, relasjoner, grenser og trygghet.

3.2.2 Kristent fellesskap

I den amerikanske studien av kristne sommerleirer av Jacob Sorenson (2018), utgjør fem egenskaper en modell av hva en kristen leir inneholder: relasjoner, trygt sted, deltakelse, koblet fra hjemmet og trossentrert (Sorenson, 2018, s. 183). Lignende begreper finner vi også igjen i norsk forskning på kristne fellesskap, som følger nedenfor.

Knut Tveitereid og Bård Eirik Hallesby Nordheim (2020) har i sin studie av ledelsesdynamikker i ungdomsarbeid laget en definisjon av kristent fellesskap: «Det kristne fellesskapet er et seende fellesskap, og når det gjøres på en måte som skaper en følelse av tillit og frihet, så opplever unge mennesker seg inkludert» (Tveitereid og Nordheim, 2020, s. 18). Her fremheves de tre første ordene: *seende, tillit, inkludert*. Et funn de gjorde var unge ledeseres grunnleggende interesse for hvordan nye som kommer inn i ungdomsarbeidet skal tas imot og ønskes velkommen slik de selv hadde opplevd. En avgjørende dynamikk i ungdomsarbeidet handler derfor om å «se og bli sett». En av informantene deres trakk frem at inkluderingen i ungdomsarbeidet var ulikt noe han hadde opplevd før. Til forskjell fra andre fritidsaktiviteter, har det ingen krav til prestasjoner. De ansatte i kirken snakker om at det da er skapt en kultur for å se og dyktiggjøre folk (Tveitereid og Nordheim, 2020, s. 17).

Kari Halstensen (2013) fremhever at Trosopplæring i Den norske kirke er en arena der mennesker møtes ansikt til ansikt, og det i stor grad handler om *relasjoner*. Som ansatt i kirken ønsker man at relasjonene skal være trygge, åpne og tillitsfulle. Da kan unge mennesker få hjelp til å møte livets utfordringer og vokse i en kristen tro. I denne sammenhengen er *tillit* et nøkkelord som gir naturlige assosiasjoner til tilhørighet, fortrolighet og fellesskap (Halstensen, 2013, s. 82). I en relasjon basert på tillit er det ikke farlig å være sårbar. I en relasjon der en kjenner på mistillit, vil man aldri være trygg nok til å ta av rustningen. Man vil alltid være i beredskap til å kunne forsvare seg mot svik som kan oppstå når som helst (Halstensen, 2013, s. 84).

I avhandlingen til Solveig Gjesdal (2014) «Konfirmantleir – en «boble»?», presenteres kjennetegn ved en inkluderende skole av Skaalvik og Skaalvik (2013). Kjennetegnene ved en slik skole er at miljøet er aksepterende og *inkluderende*. Det er et miljø der man blir godtatt, og det er lov å være annerledes. Aksepterende miljøer er miljøer der man har gjensidig respekt for hverandre og det er positive relasjoner mellom lærere og elever. Inkluderende miljøer har positiv innvirkning på trivsel og interesse for det som skal læres (Gjesdal, 2014, s. 15). Dette er overførbart til konteksten i denne avhandlingen. Som et miljø på skolen har også leir et miljø, men det er like viktig å skape et inkluderende miljø med kjennetegnene som her presenteres.

Gode *grenser* ordner vår tilværelse og gir oss et utgangspunkt til å forstå oss selv og de rundt oss. Som i alle andre sammenhenger, har man også i kirkelig sammenheng ansvar for å lære ungdom å sette grenser for seg selv og respektere andres grenser. For å formidle eksempler på gode grenser i fellesskap, må kirken gjøre dette på en måte som tar utgangspunkt i ungdommenes erfaringer og behov. Det å være kjent med egne grenser kan i et fellesskap bidra til å skape trygge ungdomsmiljøer, der man også kan snakke åpent om grenser (Hermstad, 2010, s. 16-20).

Som organisasjon bør man sørge for at deltakerne opplever leiren som et trygt sted å være; et trygt rom. Et grunnleggende premiss for å skape trygge rom i trosopplæring er, ifølge Brækken og Torp (2013), forståelsen av sårbarhet. Det handler om å oppdage og forstå den sårbarheten alle har med seg og som ikke finnes uten relasjoner til andre (Brækken og Torp, 2013, s. 310-311). De trekker frem tre viktige kvaliteter som legger grunnlaget for trygge rom; *omsorg*, *anerkjennelse* og *tydelighet*, og skriver utfyllende: «Trosopplæringen skal oppleves som

respektfull omsorg, anerkjennelse i form av aksept for den en er og inkludering av erfaringene, også de vonde, og tydelighet på hva en kan forvente at trosopplæringsrommet byr på, og hvem som har ansvar» (Brækken og Torp, 2013, s. 324). Å skape trygge rom handler i stor grad også om å ha trygge voksenledere i miljøet som har erfaring til å se og forstå sårbare situasjoner, og er modige nok til å gripe inn ved behov (Brækken og Torp, 2013, s. 318).

4 Analyse

Min oppfatning av hvordan organisasjoner som arrangerer store leirer tilrettelegger for sårbar ungdom var noe skeptisk før dette prosjektet. Jeg har selv erfaringer med kaos-pregede leirer, i form av at ledere ikke har kontroll på sine oppgaver og jeg har vært redd for at dette kaoset kan gå ut over deltakerne på leir, særlig med tanke på de sårbare ungdommene. Derfor hadde jeg med mange spørsmål i forkant av prosjektet. Jeg lurte blant annet på hvem de sårbare er? I hvilken grad prioriteres de? Hvilke tiltak blir gjort? Hvordan er det fellesskapsbyggende? Dette var bakgrunnen for oppgaven og det var med på å forme problemstilling og intervjuguiden.

I denne analysen presenteres informantenes synspunkter og refleksjoner rundt tilrettelegging for sårbar ungdom på leirene deres. Tilrettelegging handler i stor grad om hvilke tiltak organisasjonene gjør, og derfor er dette hovedfokuset mitt for analysen. De viktigste og mest interessante funnene i dette, er refleksjoner rundt hvilke tiltak som settes inn og i hvilken grad de er hjelpsomme for ledere til å oppdage de sårbare ungdommene.

Jeg gjengir sitater i kursiv med anførselsteg, slik: «*sitat*». Jeg har i stor grad brukt informantenes egne ord i sitatene, men i noen tilfeller har jeg skrevet dem om slik at de blir grammatisk korrekte. De sitatene som inneholder mange unødvendige digresjoner eller ord har jeg valgt å korte ned. Dette er erstattet med (...).

4.1 Sårbar ungdom

I denne delen vil jeg legge frem hvem de sårbare ungdommene på leir er ifølge mine informanter, hva som er viktig for at de kan oppdage sårbarheten, og tematikk rundt sårbarhet og fritid.

4.1.1 Hvem er de sårbare?

Da jeg spurte informantene om hvem de sårbare ungdommene på leir er, begynte jeg med å spørre dem om de hadde forstått begrepet «sårbar ungdom» ut ifra det jeg hadde sendt dem på forhånd. Altså slik jeg har valgt å definere sårbar ungdom i denne avhandlingen. Informantene hadde forholdt seg til beskrivelsen av begrepet noe ulikt, men alle hadde lik oppfatning og

forståelse for hvilke ungdommer som befinner seg i målgruppen jeg sikter til. På samme måte som Stålsetts (2007) to aspekter ved sårbarhet, trakk informantene frem både den menneskelige og den kontekstuelle sårbarheten. De var enige i at sårbarhet er noe menneskelig, men at noen ungdommer bærer på mer bagasje enn andre i en leirkontekst.

Menneskelig sårbarhet

Ut ifra definisjonen av sårbarhet var Kamilla den av informantene jeg opplevde hadde fokusert mest på beskrivelsen jeg sendte og beskrev den ytterligere med egne ord slik: *«Jeg tenker jo at alle mennesker er sårbare, altså har muligheten til å bli såra. Og jeg tenker vi er helt avhengige av å være sårbare for å inngå relasjoner med andre mennesker. Det handler jo om at man må åpne for muligheten for å bli såra for å ha muligheten til å bli elska, tror jeg. Og vi i KFUK-KFUM fokuserer på at vi er hele mennesker med Ånd, sjel og kropp, og jeg tenker at det å være sårbar er en del av det å være et helt menneske. Det er en helt nødvendig og selvfølgelig del av det menneskelige»*. Hun trakk deretter frem at sårbar ungdom er mer utsatt for utenforskap og negative opplevelser, og at disse blir ekstra sårbare i en leirsituasjon. Hun er tydelig opptatt av at sårbarhet er noe som ligger i alle mennesker og har et fokus på relasjonsbygging inn i dette.

Åse Mari sa: *«De kommer på leir med sitt liv og sin sårbarhet»*, og Hans Petter: *«For ja, dette er jo en sårbar alder. Det kommer jo tusen deltakere med forskjellig bagasje»*. Som vi her ser hadde de altså et perspektiv som både ser den menneskelige sårbarheten de kommer med, men vinklet det fort mot den kontekstuelle sårbarheten som omhandler leir, som jeg nå skal belyse videre.

Kontekstuell sårbarhet

En fellesnevner for ungdommene som ble trukket frem av informantene, er at de alle bærer på en sårbarhet som i utgangspunktet er «usynlig», men som kommer til syne i konteksten leir. Ungdommene som først ble trukket frem, er ungdommene som går alene på leir eller som faller utenfor fellesskapet. Som Hans Petter sa, er nok ikke det så rart, fordi *«når man blir over tusen mennesker på leir, så synes de ungdommene som unngår massene ekstra godt»*. Dette var ikke overraskende med tanke på det Sørvig (2010) betegner som viktig for å oppdage sårbarhet; nemlig å se hvilke ungdommer som skiller seg ut fra det som synes å være normalt for denne aldersgruppen, altså sine jevnaldrendes typiske oppførsel.

Kamilla trakk frem noen andre eksempler på sårbarhet som kan komme til syne på leir: ungdom som får panikkangst eller angstanfall, ungdom som utvikler seg senere enn andre, eller ungdom som stenger seg inne på rommene sine. Et fokus både Åse Mari og Hans Petter trakk frem var de som har vanskelige hjemmeforhold, som er noe man i utgangspunktet ikke vet om i forkant av leir. Åse Mari beskrev leirens sårbare unge som følger: *«Jeg tenker at sårbare ungdommer, det er de som faller litt utenfor fellesskap. De føler seg kanskje ikke inkludert, og har det kanskje ikke så bra i hverdagen sin. Så det er den ene gruppa sårbare ungdom jeg møter, og så er det de som har det litt vanskelig hjemme, de som har vanskelige hjemmeforhold».*

Gjennom et eksempel beskrev også Hans Petter noen som hadde vanskelige hjemmeforhold. I hans eksempel var derimot dette noe som kom frem i etterkant av utagerende oppførsel som ikke lot seg forklare før noen ledere hadde blitt kjent med guttene: *«Dette var typisk en første kveld på leir hvor vi skjønnte at hvis vi ikke får orden på disse her, så må vi sende dem hjem ganske kjapt. Og da brukte vi jo mye ressurser på å sitte gjennom hele natta og bli kjent og prata på en veldig nær måte. Vi forsto da at her var det myyye; det var alkohol i familien, det var lærevesker på skolen og tendenser til kriminalitet. Men dette gjorde at vi fikk en helt annen dialog med disse gutta. Så dagen etterpå kunne man prate med dem på en helt annen måte og si «kutt ut a» eller «du, bli med på det her i stedet a, vi gjør heller dette». For i KRIK så er det mange like mennesker med lik bakgrunn og sunne familierelasjoner, så kan det hende at man havner litt utenfor hvis man ikke har det, og da kommer det til syne. Men å da få disse ungdommene til å fungere i det miljøet, det var gøy for oss».* Han gav meg her et eksempel der noen gutter første kveld på leir hadde forstyrret og laget uro i leiren, der han og noen andre hadde da tatt dem med bort fra leiren og prata med dem hele natta. Dette er et typisk eksempel på ungdom som er ukjente med denne typen miljø og ikke forstår kulturen de har kommet til. Disse hadde tydelig mer bagasje enn andre i dette miljøet og kom til en kontekst der denne sårbarheten ble synlig.

Fra det informantene beskriver som sårbar ungdom, er det en fellesnevner at disse skiller seg fra mengden på en eller annen måte. Det er ikke nødvendigvis negativt, men det byr på ekstra utfordringer både for dem selv og ledere rundt dem på leir. De skiller seg enten ut på synlige måter eller måter som er vanskeligere å oppdage. Dermed må ledere være oppmerksomme for å oppdage sårbarheten. Ut ifra det informantene sier, er det rimelig å anta at dette er en utfordrende gruppe som krever mer oppmerksomhet og tid fra ledere.

Sårbare ledere

Et funn som overrasket meg, var fokuset på de unge lederne på leir. Fra teorien angående utfordringer i ungdomstiden, har jeg ut ifra informantenes uttalelser tolket disse som at de unge frivillige lederne også er en sårbar gruppe. Jeg ble overrasket over fokuset særlig Åse Mari rettet mot lederne hvor hun stadig trakk frem viktigheten av å ta vare på lederne i intervjuene. Dette funnet gjorde at jeg senere også inkluderte teorien spisset mot ledere for å utvide forståelsen av utsagnene, og det hjalp meg å tolke materialet.

Hans Petter forklarte at det ikke er alle ledere som er like komfortable med å ta vare på deltakere som har det vanskelig. Det handler for noen i større grad om å fange det opp og kontakte andre ledere som kan gå og snakke med dem. Med tanke på det Torp (2010) sier om lederes egen sårbarhet og ulik bagasje de bringer med seg på leir, tolker jeg det som et utsagn på at han har en forståelse for at ledere også kommer med sin bagasje som kan gjøre det utfordrende for dem å ta vare på andre.

Som Åse Mari uttalte det, tar HEKTA med «*rubbel og bit*» som ledere på leir, og det kan være ekstra sårbart fordi man da ikke vet hvilke utfordringer og bagasje lederne kommer med. I KRIK har de i større grad et system der ledere enten søker med referanser eller kontaktes av organisasjonen på bakgrunn av erfaring eller bekjentskap. I KFUK-KFUM melder ledere interesse for at det skal være åpent for flere å være med som ledere. Åse Mari argumenterte for at alle må få en sjanse til å være ledere «*for man vet ikke hvem som kan bli en god leder før de får muligheten til å vise det selv at de kan ta ansvar. Alle ungdommer kan noe, og vi må bare få frem talentet*». Understrekingen av viktigheten av å gi lederne en sjanse, kan vise til det Halstensen (2013) sier om å viktigheten av tillit i en relasjon. Jeg tolker dette som at HEKTA ønsker at alle ledere skal få prøve seg, til det motsatte er bevist. KRIK og KFUK-KFUMs måte å rekruttere på, tolker jeg i større grad som at organisasjonene må «godkjenne» lederne i forkant av leiren. Som Åse Mari uttalte videre byr det også på utfordringer å ta med alle, fordi det hender at ledere ikke oppfyller ønskede oppgaver og dermed må settes til å gjøre noe annet eller i verste fall må sendes hjem.

4.2 Tiltak

Tiltak handler om å få de sårbare til å føle seg trygge på leir, og om å hjelpe ledere til å oppdage og møte sårbarheten. I denne delen presenteres ulike tiltak som organisasjonene setter inn på leir. Det er noen tiltak som gjøres på leir som informantene ikke påpeker som tiltak, men som jeg på bakgrunn av teori anser som tiltak for denne målgruppen. Jeg har derfor valgt å inkludere de i analysen.

Tiltakene tiltrer på ulike tidspunkter i en leirprosess, både før, under eller etter leiren. Jeg har derfor valgt å presentere tiltakene inndelt etter dette og valgt å kalle dem *Forberedende tiltak*, *Tiltak på leir* og *Oppfølgingsiltak*. Gjennom forberedende tiltak kan man enklere oppdage sårbarhet og forberede seg på målgruppen. Videre kan tiltak på leir være verktøy som skaper trygghet for sårbare i den ukjente konteksten og som igjen hjelper til å oppdage sårbarhet. Til slutt er oppfølgingsiltak noe som hjelper organisasjoner til å forbedre seg og opprettholde kontakt med deltakere som har blitt sendt hjem fra leir.

4.2.1 Forberedende tiltak

Det er ikke alltid like lett å plukke opp hvem som er sårbare på leir, for som Kamilla sa: «*Det er så utrolig mange lite synlige tegn også. Og det er jo det jeg tenker på, alle de vi ikke plukker opp, og som selv kanskje en prest eller kateket som kjenner ungdommen godt til og med ikke plukker opp i løpet av et år. Det er jo skremmende*». Forberedende tiltak kan derfor være en hjelp til å oppdage disse, og som informantene trakk frem, handler de om å skape en forståelse av hvem de sårbare ungdommene er og skape trygghet i forkant av leiren. Dette er også noe som gjenkjennes fra teorien om forkunnskap om ungdomstiden, og kan hjelpe ledere ved at de for eksempel får en forkunnskap om hva som er forventet oppførsel for alderen (Sørvig, 2010, s. 26). Gjennom forberedelser for ledere kan det informeres om målgruppen, og dette kan videre ha innvirkning på hvordan de oppdager sårbarhet på leir.

Forberedelser for ledere og leirplanlegging

For frivillige ledere ser forberedelsene i forkant av leir noe ulike ut. Før KonfACTION har de to «leder dager». Dette er et tilbud til alle ledere som har tid til å samles før leiren og ha det sosialt sammen. Her snakkes det om hvordan man kan være gode ledere, og ordene *se, bekrefte*

og utfordre trekkes frem. Hans Petter forklarte bruken av ordene slik: *«Du skal se, bekrefte og så etter hvert utfordre. Du skal se den enkelte personen, både deltaker og leder, og bekrefte den og se den i øya og si «du er bra nok». Også skal vi utfordre til å ta ansvar og til å være med å bidra, og bruke sine talenter som man har fått til å være med i fellesskapet med det de kan. Men det er ikke noe vits å utfordre hvis man ikke har sett og bekreftet først. Det er sånne enkle ord som vi bruker, for det er viktig at noen kjenner deg, at du har fått en relasjon, skape trygghet da. Det er dette med å sette seg ned og prate og bli kjent. Og vi må skape en forståelse»*. Her beskriver Hans Petter ikke bare viktige ord som formidles i forkant av leir, men han understreker også viktige punkter som bidrar til fellesskap på leir. I lys av Tveitereid og Nordheims (2020) beskrivelse av vesentlig dynamikk i ungdomsarbeid som handler om å «se og bli sett», tolker jeg hans utsagn som at dette er noe som er ønskelig for å skape et godt fellesskap. I HEKTA må alle ledere på minst ett lederkurs før de kan være ledere på leir. På lederkursene tar de opp tematikk om sårbar ungdom og hvordan man kan se de rundt seg, i tillegg til å fokusere på seg selv som leder. KFUK-KFUM har diskutert muligheten for å innføre slike kurs. Jeg vil diskutere viktigheten av kravene til ledere og lederkurs i drøftingen.

Kamilla fortalte imidlertid at de i KFUK-KFUM snakker om målgruppen i planleggingsprosessen ved å fokusere på bredden av ungdom. Derfor planlegger de aktiviteter som passer for ulike ungdom: *«Vi må ha aktiviteter både for de som er initiativrike og engasjerte og som kaster seg på alt, men vi må også ha aktiviteter for de ungdommene som er mer usikre»*. Dette viser at de har en forståelse for at ungdom er forskjellige og tar hensyn til deres utfordringer. Dette tas også hensyn til med tanke på undervisning. Å sette viktige temaer på dagsorden gjennom undervisning var noe både Kamilla og Åse Mari trakk frem i intervjuene. På Kragerø konfirmantleir tilbys halvparten av undervisningen konfirmantene skal gjennom i løpet av et år, noe som kan motivere konfirmanter til å delta på leir fordi de da slipper å ha aleneundervisning senere. Leiren har et særlig fokus på mobbing og den starter med undervisning om dette temaet, der ledere forteller om sine mobbehistorier og hvordan de kom seg ut av det. Det understrekes at mobbing ikke er noe man driver med på konfirmantleir i Kragerø. Kamilla trakk frem undervisning på psykisk helse: *«Vi har undervisning om psykisk helse. Det setter temaet litt på dagsorden og jeg har opplevd at det gjør det enklere å prate om på disse leilighetssamlingene på kveldene. Jeg tror mange ungdommer trenger å forstå at veldig mange ungdom har utfordringer og er usikre og kan være nervøse i møte med andre. Så det å faktisk stikke litt hull på den boblen, få snakka litt om det og skjønne at den ved siden av deg*

som virker så sikker og som man føler har løst alt i livet, den har også utfordringer». Det snakkes her altså om et tema som understreker at ungdommene befinner seg i en livssituasjon som ikke er enkel for noen av dem. Ved å ha undervisning om slike temaer, er leiren med på å sette noen gode eksempler og grenser for hva slags oppførsel man ønsker der. Dette funnet kan belyses av Torps (2010) omtale av hva slags kultur man ønsker å ha i et miljø.

Innsikt i ungdommers liv

Et konkret tiltak som gjøres i ulik grad på leirene er å få innsikt i ungdommenes liv i forkant av leiren. Dette handler om å få tilsendt informasjon om en ungdom i forkant av leir, slik at tilrettelegging kan forberedes av ledere. Slik informasjon kan de ha fått fra foreldre, kirkelige ansatte eller via skjemaer som er fylt ut i forkant av leiren. Informantene hadde ulike syn på hvor mye innsikt de bør ha i ungdommens liv eller hvor mye de har rett på å vite. Det var likevel en enighet om at ting de vet om kan være med på å gjøre tilretteleggingen enklere.

Åse Mari var opptatt av at jo mer lederne vet i forkant av leiren, jo lettere blir det for dem å tilrettelegge for ungdommen det gjelder: *«Vi tar imot alle ønsker og vi ønsker å legge til rette og gjøre alt vi kan for å få det til, men da må vi vite om det på forhånd. Og da ber vi foreldrene ta en telefon til presten eller kateketen, og da kommer det heldigvis frem mye». HEKTA har jobbet mye med denne målgruppen i mange år og de ønsker å legge opp til en leir der absolutt alle skal føle seg trygge og velkomne. Derfor blir tiden før leir for å forberede og informere ungdommene en avgjørende faktor for mange av de som gruer seg til leir. Åse Mari fortalte for eksempel at de noen ganger sender ungdomsledere hjem til ungdom som gruer seg, slik at de får bli litt kjent og skaper en relasjon allerede før leiren. Det gjør at ungdommen har et kjent fjes når de kommer til Kragerø og vet at de har noen som skal ta vare på de hele uka. I noen tilfeller sitter også ungdomslederen sammen med ungdommen på bussturen til leir.*

Hans Petter hadde et delt syn på innsikten i ungdommenes liv og sa: *«Det er både en utfordring, men så er det også litt fint for noen tror jeg. Det kan være en befrielse for noen å kjenne på at man ikke har med seg det stampelet i panna som kanskje noen har gitt dem. Men det er absolutt en utfordring for oss ledere på leir at man må behandle alle likt, og så etter hvert det å behandle alle godt. Det handler da om å kanskje behandle noen litt forskjellig ved å gi noen mer tid enn andre». Denne forskjellsbehandlingen er noe man må tilpasse underveis i leiren, men som Hans*

Petter her indirekte sier, så kommer noen faktisk med tyngre bagasje enn andre og trenger derfor litt ulik behandling. Det er som Stålsett (2007) sier; noen er mer sårbare enn andre.

Kamilla tenkte i større grad at det ikke er alt ledere og organisasjon har rett til å ha innsikt i: *«Jeg tenker at hverken KFUK-KFUM eller den lokale presten har noe krav på å vite hva den ungdommen bærer med seg. Jeg tenker at hvis vi ser det og hvis vi blir fortalt det, så er det kjempefint og da kan man sette inn tiltak. Men jeg tenker og at den enkelte ungdom må få eie sin historie og eie sin virkelighet».*

Til forskjell fra HEKTA, har hverken KRIK eller KFUK-KFUM et like stort fokus på informasjon de samler inn i forkant av leir. De har heller fokus på å ha møter og samtaler med menighetsledere underveis i leiren. Begge opplever at dette forholdet er godt og at saker tas tak i på en skikkelig måte når situasjoner oppstår. Som Holt (2010) understreker er den viktigste forberedelsen for voksne i møte med ungdom at de forbereder seg på aldersutfordringene ungdom står i. Motsetningene i informantenes utsagn kan tyde på at KRIK og KFUK-KFUM vektlegger dette mer enn at all informasjon om ungdommene skal komme frem i lyset.

Mange ledere

Selv om ikke informantene understreket antallet ledere som et tiltak for å hjelpe sårbar ungdom, har jeg trukket det frem som det. Fra beskrivelsen av kristent fellesskap som et seende fellesskap av Tveitereid og Nordheim (2020), vil jeg argumentere for at et høyt antall ledere er styrkende for å kunne se flest mulig ungdommer. Dermed er mange ledere også positivt for å kunne oppdage flere sårbare ungdommer, fordi man da har mulighet til å være til stede på hele leiren, til alle tider. På alle leirene er antallet ledere høyt i forhold til antall deltakere. KRIK og KFUK-KFUM har satt som et krav at menighetene skal ha med seg én menighetsleder per tiende konfirmant, i tillegg til deres egne ledere: 50 på Camp Norefjell og mellom 250-280 på KonfACTION. HEKTA har ikke satt noe krav på antall menighetsledere, men Åse Mari sa at det *«gir seg sjøl på en måte»* og de har 130 ungdomsledere, pluss menighetsledere og foreldre som bidrar. Åse Mari understreket foreldrenes rolle som betydningsfull for både ungdomsledere og deltakerne. Foreldrene utfører vasking, matlaging osv., som gjør at ungdomslederne kan vie all sin tid til konfirmantene. I tillegg er det skapt en kultur for at det er helt naturlig at foreldre bidrar på leir. Derfor er det ikke flaut å ha dem med, noe som kan være en trygghet for mange sårbare ungdommer.

Bosituasjon

Et tiltak som er med på å skape trygghet for mange konfirmanter er bosituasjonen deres. På alle de tre utvalgte leirene bor konfirmantene sammen i mindre grupper med andre fra sin egen menighet. Disse bogruppene er det kirkelige ansatte som velger ut, og det ble understreket i intervjuene at dette er med på å skape en trygghet for ungdommene. Det er altså voksne som kjenner dem som bestemmer hvem de skal bo med. Og ut ifra det informantene sa, er det rimelig å anta at de da bor sammen med andre de kjenner. I denne sammenhengen fortalte Åse Mari om et ekstra tiltak de gjør: «*ungdom som gruer seg ekstra, kan selv få bestemme hvem som sover på rommet deres*». Dette var det ingen av de to andre som nevnte, men det kan godt være at ungdommene selv kan komme med innspill til rom/telt-valget.

4.2.2 Tiltak på leir

Siden sårbarhet er noe som vises ved å se hva som skiller noen ungdommer fra jevnaldrendes oppførsel, er det som Sørvig (2010) sier, i samspill med andre at man kan oppdage sårbarheten. Når det samles mange hundre mennesker for å være sammen i fem eller syv dager på et sted, kan man ikke unngå at det oppstår uventede situasjoner. For som Åse Mari uttalte: «*På en konfirmantleir kan alt skje. I mellommenneskelige relasjoner kan alt skje*». Derfor trengs det tiltak underveis i leiren for å løse uventede situasjoner for at flest mulig skal få et best mulig leiropphold.

Mindre grupper og mindre fellesskap

Det tiltaket som alle informantene trakk frem i intervjuene og som er det viktigste tiltaket for å både skape trygghet og for å oppdage sårbarhet, er mindre grupper og mindre fellesskap. Grunnen til at jeg tolker disse som det viktigste tiltaket er at gruppene er noe som prioriteres og settes av tid til, og de er arenaer der ledere samler et mindre antall ungdommer til samtaler. Informantene trakk frem at det er arenaer der man kan bli sett og bekreftet, skape relasjoner og trygghet. Funnene av denne ordbruken hjalp meg å finne teori om viktige elementer ved kristent fellesskap, som senere hjalp meg til å forstå viktigheten til de mindre gruppenes påvirkning av fellesskapet. KonfACTION har aktivitetsgrupper og teltgrupper, Camp Norefjell har leilighetsgrupper og Kragerø konfirmantleir har smågrupper de er i så og si hele leiren.

På KonfACTION er deltakerne inndelt i grupper innad i aktiviteten de får instruksjon i hver dag. I lunsjen setter de seg ned i gruppene og prater om leir og noen temaer fra morgenmøtet. Hans Petter beskrev det slik: *«Det er et område hvor man får satt seg ned i en litt mindre setting og liksom ikke er i den store campen, og hvor en voksen eller student får sett deg og bekreftet deg for den du er»*. Under middagen etter aktivitet har de også et tiltak for de som ikke har så mange å spise middag med, eller de som ønsker å bli kjent med noen nye mennesker. Her er det satt av noen middagsbord der det ikke er lov å sette seg med en vennegjeng. På bordene sitter det ledere som ønsker å bli kjent med deg. Men ifølge Hans Petter er det teltgruppene som er *«mest effektivt for å plukke opp og ta vare på ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker»*. Det handler om å bryte ned leiren og skape ro, noe som fører til relasjonsbygging: *«Man er jo i det store miljøet hele tiden, så lederne er liksom litt sultne på å faktisk bli litt ordentlig kjent. Så opplever vi, på tilbakemeldinger, at konfirmantene også synes dette er fint da. Og som et resultat av dette har man jo allerede første kvelden skapt en relasjon, og da er det plutselig sånn at våre ledere, når de ser Martin som de har på teltgruppa så kan de si «Halla, Martin, ha en fin dag a!». Og det er sånn som betyr enormt mye, eller kan hvert fall bety enormt mye»*. KRIK får mange positive tilbakemeldinger på disse teltgruppene og Hans Petter synes det er viktig å ha disse mindre arenaene hvor det kun er noen få personer som prater sammen, fordi det ikke er så mange av disse på en leir der det yrer av folk.

Leilighetsgruppene på Camp Norefjell består av ungdommene som bor sammen og en eller flere menighetsledere. De har samlinger hver kveld som det siste de gjør før de legger seg. Kamilla understreker at slike små fellesskap er viktig fordi *«det er lettere å på en måte se og bli sett i de små fellesskapene»*. På samlingene snakker de om dagen som har vært og andre viktige temaer. Gruppene brukes også noen ganger til aktiviteter de har på dagtid. Kamilla understreket også viktigheten av slike små fellesskap for å skape relasjoner: *«Det er nettopp dette med relasjon som er helt utrolig viktig for at man skal nå inn til en ungdom»*.

På Kragerø konfirmantleir er alle konfirmantene inndelt i grupper etter hvem de sover på rom med. De får tildelt en ungdomsleder (rød- eller blå-skjorte) som følger dem fra de står opp til de legger seg, så de aldri går alene. Gruppene gir ungdomslederne masse tid gjennom hele uka til å bli kjent med sin gruppe. Når man skaper en slik relasjon, blir det også enklere å oppdage hvem som er sårbare. Åse Mari sa at *«smågruppene på leir er det som har løftet veldig mange ungdommer og skapt den tryggheten som veldig mange trenger for å kjenne at «her var det godt*

å være likevel, for jeg slapp å gå alene. Jeg har alltid en liten gruppe å tilhøre»». Noen ungdommer har i forkant av leir informert om spesielle utfordringer. Dette får gruppelederen vite om av menighetslederne på møtene de har hver morgen. Det gjør det lettere for dem å samarbeide om og løse problemer. Hun understreket også at gruppene er en arena der ungdommene etter hvert tør å vise sårbarheten sin: «Alle på gruppa har jo en slags sårbarhet, alle ungdommer har jo det. Så vises det jo i de små gruppene når de blir kjent med hverandre, da tør de å vise den sårbarheten da».

På alle gruppesamlingene er samtale et vesentlig fokus, der voksne eller unge voksne samtaler med en mindre gruppe av ungdommer. Holt (2010) understreker viktigheten av at voksne snakker til ungdommer med interesse og på en voksen måte, så de opplever å bli tatt på alvor. I tillegg vektlegger Sørvig (2010) at det er voksnes oppgave å stille spørsmål, heller enn å vente på at ungdom gjør det selv. Slik jeg tolker utsagnene til informantene, er mindre grupper en arena som gjør det enklere for voksne å stille spørsmål og gir tid til samtale.

Spesielle lederansvar

På alle tre leirene finnes det ledere som har et spesielt ansvar for å se litt ekstra rundt seg og tørre å gripe inn om det oppstår situasjoner der det trengs. Viktigheten av dette funnet fikk jeg senere bekreftet gjennom Brækken og Torp (2013), og deres uttalelse om at trygge voksenledere er viktige for å skape et trygt rom. Disse voksenlederne må ha erfaring til å se og forstå sårbare situasjoner og være modige nok til å gripe inn ved behov (Brækken og Torp, 2013, s. 318). Og det er nettopp dette som viste seg å være hensikten med de spesielle lederansvarene informantene trakk frem.

KRIK har et beredskapsteam som følger med i saker som oppstår og fører en logg over gangen i det som skjer. I tillegg har de noe som kalles Miljøteam Event og Miljøteam Sosial. Det første av disse har i oppgave å skape liv på torget midt på plassen av leiren. Her har de aktiviteter og leker for ungdommene i fritiden. Miljøteam Sosial består av ledere med relevant utdanning og som har et øye for sårbare. Deres oppgave på leir er da å være til stede, gå rundt og plukke opp de som kan tenkes trenger litt ekstra oppmerksomhet.

På Camp Norefjell har de også noen ledere som alltid skal streife rundt på området når ungdommene har fritid for å inkludere i lek og snakke med dem. Og små tiltak som å slå av en

prat kan ha stor betydning, ifølge Kamilla: *«Det kan jo være ungdomsledere som ikke føler de bidro med noe, men så vet de ikke at den ungdommen de snakka med, du var den eneste den ungdommen snakket med den dagen, for den ungdommen snakker ikke med noen andre. Så ting som kan virke små og ubetydelige, kan være det som virkelig treffer det man skal gjøre».*

HEKTA har t-skjortesystemet som tydeliggjør de ulike ledernes roller: Ungdomsledere har enten røde eller blå t-skjorter, der de med blå har ekstra ansvar. Foreldre har lime-grønn og kirkelig ansatte har svarte. Åse Mari forklarte viktigheten av fargene slik: *«Da vet konfirmantene at det er personer de kan ta kontakt med hvis de føler seg utrygge eller kjenner at de må snakke med noen. De er jo trygghetspersoner».* Dette systemet tydeliggjør oppgavene til lederne for konfirmantene og signaliserer hvem de kan ta kontakt med om de trenger det. Det er også etablert et tilretteleggingsteam som har ekstra kompetanse og interesse for å legge til rette for ungdom. I tillegg finnes det også et helseteam, som tar seg av hendelser som dukker opp. *«Noen av disse tilfellene vet vi jo ikke om i forkant av leir, de oppdages på leir. Og når det da meldes inn til helseteamet så tar de en prat med ungdommene og tar tak i dette. De snakker med ungdommene og sier at de skal hjelpe de og følge dem opp»*, fortalte Åse Mari.

Når man må sende hjem

Selv om det nå kanskje høres ut som at organisasjonene gjør alt de kan for å beholde alle ungdommer på leir uansett hvordan de oppfører seg, så hender det at noen går over streken eller bryter regler og må sendes hjem. Dette er en vanskelig avgjørelse å ta, men er et nødvendig tiltak i noen tilfeller. Åse Mari trakk frem et eksempel der en leder hadde brukt rusmidler og ble sendt hjem. Hun synes det var ekstra vanskelig å sende hjem en leder, siden en leder er gitt tillitt og et ansvar.

Hans Petter brakte på banen et viktig fokus ved vurdering av hjemsendelse; ungdommens bakgrunn. Han fortalte om en gutt som hadde blitt sendt hjem til noe som ikke nødvendigvis var bedre enn leiren, og mente at de da ikke hadde fått med seg det store bildet. I etterkant var dette tanken han satt igjen med: *«Denne personen har det kanskje bedre her enn han har det hjemme, så selv om vi har gått sju mil ekstra, så la oss gå sju til, eller ti».* Det handlet altså i dette tilfellet om å sende hjem for tidlig og ikke stå i det lenge nok. Men så trakk Hans Petter også frem at *«på et sted så må man sette strek, fordi vi har 1000 andre å ta vare på».* Når man har sendt noen hjem sier han at de i etterkant opplever at ungdommen ikke kommer tilbake på

leir (KRIK tilbyr leirer etter konfirmasjonstiden også), og de har fått en mail med svar som «Takk for at dere tok meg på alvor og behandla meg ordentlig. Jeg vil bare beklage min oppførsel». Gjennom informantenes uttalelser av hjemsendelse, ble jeg videre nysgjerrig på hva de gjør i etterkant av slike hendelser. Det var dette som vekket min interesse for hvilke oppfølgingstiltak som finnes.

4.2.3 Oppfølgingstiltak

I tilfeller der det har oppstått situasjoner med sårbar ungdom på leir, har organisasjonene fokus på å følge opp dette i etterkant. Når noen har blitt sendt hjem er det viktig for alle å få snakket med menighetsleder, foreldre eller ungdommen selv om det som hendte i forkant av hjemsendingen. Dermed opprettholder man en kontakt og får oppklaring i avgjørelsen som ble tatt. I KRIK fører de som sagt i slike tilfeller en logg over saker som pågår underveis i leiren. Det gjør at de ansvarlige lederne senere kan gå gjennom hendelsesforløpet og se hvorfor de tok de valgene de gjorde. Hans Petters eksempel ovenfor er et godt eksempel på bruk av denne loggen til å gjennomgå hvorfor valgene de tok da de sto midt oppi situasjonen. Det tydeliggjorde at de kunne gått «sju mil ekstra». Da jeg spurte om hva de gjør i etterkant av slike saker, svarte han: «For det første har vi dialog med vedkommende i etterkant av leir. Der takker vi for sist og sier at det var dumt det ble sånn, og så har vi egentlig en tradisjon for å ønske dem velkommen til neste KRIK-leir. Ofte så tilbyr vi de som ble sendt hjem tidlig gratis leir neste gang, for å prøve igjen. Selv om det kanskje kan være utfordrende for oss, så er det det vi ønsker; å gi de en mulighet til».

Kamilla svarte på samme spørsmål ved å trekke frem at ledelsen av leiren i stor grad har samtaler seg imellom, fordi slike tilfeller ofte er ganske taushetsbelagte. Om det oppstår alvorlige saker tas det opp til ledelsen i KFUK-KFUM. Åse Mari fortalte at de diskuterer slike hendelser i etterkant av leir med menighetsledere og gruppeleder for ungdommen det gjelder. De bruker også aktivt evalueringer fra tidligere år og tilbakemeldinger de får inn til å forbedre seg og sørge for at leiren kan bli enda bedre neste gang den arrangeres.

Informantene ønsker altså å følge opp ungdommene i etterkant av hendelser på leir, og jeg antar at dette handler om at de ønsker å opprettholde en relasjon med ungdommene. Å bygge relasjon trekkes ofte frem av informantene som viktig for å skape trygghet og inkludering i miljøet.

Gjesdal (2014) skriver i sin masteravhandling om aksepterende miljøer der man har respekt for hverandre og det er positive relasjoner mellom partene. Ved å sende hjem, vil det være rimelig å anta at ungdommene føler at denne relasjonen blir brutt, og dermed blir det viktig for organisasjonene å følge opp og holde kontakt for å vise at de aksepterer feilene ungdommen har gjort og ikke ønsker å ekskludere dem fra miljøet.

Gjør vi nok?

I sammenheng med oppfølgingstiltak og hvordan informantene evaluerer i etterkant av leir, synes jeg det var interessant å høre refleksjon rundt om de synes egen organisasjon kan gjøre mer med tanke på sårbar ungdom. Alle var enige om at man alltid kan gjøre mer, men samtidig synes de selv at de legger inn god innsats for at ungdommen skal ha et fint leiropphold. Dette var svarene de kom med: Hans Petter: *«Jeg tror man aldri kan gjøre nok på dette. Så vi kunne sikkert absolutt hatt et bevissthetsmøte sånn i forkant, men min opplevelse er at sånn det blir rigga nå, så blir det hvert fall godt nok ivaretatt i forkant. Og så er det jo noe med det å ha overfokus på noe også, at man hele tiden skal gå og speide etter sårbare. Altså, vi ønsker jo ledere som skal være naturlige, være seg selv, kjenne seg fri også til å være seg selv i det miljøet»*. Åse Mari: *«Jeg har aldri satt meg på en stol og sagt sånn at «nå gjør vi alt riktig», det har jeg aldri tenkt. Jeg er hele tiden framoverbøyd og tenker at vi kan, vi må bare holde på å utvikle, tenker jeg»*. Kamilla svarte på dette ved å igjen trekke frem relasjonsbygging til ungdommen og fokus på de tegnene som er vanskelige å plukke opp: *«Jeg tenker at for å oppdage disse litt mindre synlige tegnene, skulle til å si usynlige, men jeg tror egentlig ikke er usynlige, men mindre synlige, så tenker jeg at jeg har veldig tro på dette med relasjonen til ungdommen»*.

4.2.4 Fritid – en spesielt sårbar kontekst

I samtalene rundt hvilke tiltak som gjøres, ble fritid nevnt av to av informantene som et sted der sårbarhet blir ekstra synlig. Særlig HEKTA ble interessant i denne sammenhengen. På Kragerø konfirmantleir er nemlig ikke fritid noen programpost i løpet av den uka konfirmantene er på leir. Deres hovedfokus er at ingen skal gå alene på noe tidspunkt og de gjør derfor alle aktiviteter i smågruppene. Fra de står opp om morgenen til de legger seg på kvelden er de sammen en liten gruppe på 5-6 stykker med en eller to gruppeledere. Det er derfor kun organisert fritid Kragerø

konfirmantleir, altså alltid en mulighet for å være med gruppen. Åse Mari argumenterte sterkt for dette og understreket hvorfor på følgende måte: *«Det er jo de sårbare ungdommene som på en måte kjenner seg utenfor på forhånd, og tror at de skal være utenfor der nede også, men så opplever de noe helt annet. Vi er så tett på og du kan si fritid, der man kan gjøre hva man vil – det er ingen god programpost på konfirmantleir. Nei. Da kommer sårbarheten fram. Da vil de som har vennene sine, de slår seg sammen i sånne gjenger, mens de sårbare da, de blir gående heeelt alene. Så derfor kan vi ikke ha fritid på konfirmantleir. Vi må ha organisert fritid med gruppelederen som er med. Vi kan ikke ha vanlig fritid som vi har på ungdomsleir der man bare suser rundt og har det veldig gøy, og er helt selvgående. For en konfirmant er ikke selvgående, de må ledes hele tiden, så derfor når jeg hører fritid så sier jeg til de som skal ha leiren at «det er ikke noe bra». (...) Fritid er ikke bra for de som faller utenfor, de sårbare blir gående alene og kjenner på sårbarheten sin og kjenner på at ingen bryr seg. (...) De skal kjenne på at de er med i gruppa hele tiden, fra morgen til kveld».*

Da jeg spurte Kamilla om når sårbarheten blir synlig, kom også hun inn på fritid som en sårbar tid: *«Når du sier til en ungdom «gjør hva du vil», så er det ganske enkelt for en ungdom som har venner, de vet hvem de skal gå med og det gjør det lettere å ta initiativ. Hvis du er en ungdom som reiser på leir og du ikke egentlig har noen venner der, så er det en veldig vanskelig periode i løpet av dagen, når det er fritid. Fordi da skal du velge, og det å velge å gå alene i et fellesskap på 500, eller en gruppe på 500, det tenker jeg er kanskje den mest sårbare tiden for de med ulike vansker».*

Åse Mari understreker et skille mellom konfirmantleir og andre ungdomsleirer. Dette åpnet blikket mitt til å se at det finnes en egen sårbarhet for konfirmanter. Derfor fant jeg litteratur på nettopp dette som hjalp meg å tolke Åse Maris og Kamillas utsagn. Ifølge Høeg (2017) velger størst andel av ungdom å konfirmere seg på bakgrunn av det sosiale. Men hva med den andelen som konfirmerer seg av andre grunner, men likevel ønsker å dra på leir? Fra utsagnene er det rimelig å anta at noen sårbare befinner seg i denne gruppen ungdommer; som konfirmerer seg av andre grunner, men som drar på leir for å ikke gå glipp av det sosiale og dermed står i fare for å gå alene i tidsrommet «fritid». Jeg vil diskutere dette tidsrommet nærmere i drøftingen.

4.3 Fellesskapet på leir

4.3.1 Beskrivelse av fellesskapet

Da jeg spurte hvordan informantene opplever fellesskapet på leir, beskrev de det noe ulikt. Hans Petter svarte på spørsmålet slik: *«Fellesskapet på leir er jo bare noe som skjer når man samles. For konfirmantenes del så tror jeg det er mye som skjer i det med at man reiser som gruppe sammen med sine beste venner og klassekamerater og ikke har foreldre der»*. Åse Mari svarte: *«Fellesskapet på leir, det er jo bare helt fantastisk! Det er jo det som er leir, det er fellesskapet. Og det er jo menneskene som kommer dit som skaper leiren»*. Kamilla delte fellesskapet på leiren opp i tre ulike størrelser av fellesskap: Det store fellesskapet når alle samles og deler felles opplevelser. Det mellomstore fellesskapet er menigheten du reiser på leir med, og de små fellesskapene er leilighetsgruppen eller rommet du sover på. Hun forklarte oppdelingen slik: *«Så jeg tenker at i fellesskapet på leir er det viktig at man har de felles opplevelsene, men jeg tenker at den følelsen av tilhørighet kommer mer til syne i de mindre fellesskapene, for de handler om relasjoner til andre mennesker. Du har jo en form for relasjon i det store fellesskapet også, men da i form av felles opplevelser»*.

Slik jeg tolker disse utsagnene handler fellesskapet i hovedsak om følelsen av relasjoner til andre på leiren. Hans Petter sier at man *samles*, Åse Mari sier at *menneskene som kommer dit skaper leiren* og Kamilla bruker ordet *relasjoner*. Slik de beskriver fellesskapet fant jeg igjen i teori om kristent fellesskap, som diskuteres i drøftingen.

4.3.2 Trygghet fører til deltakelse og engasjement

Videre beskrev informantene en utvikling i fellesskapet gjennom leiren. Det handler om at når deltakerne blir trygge, blir de også mer delaktige i ting som skjer. Åse Mari beskrev utviklingen slik: *«Jeg tenker at når de blir trygge på en konfirmantleir, så har de ikke alle disse tankene oppe i hodet, disse redde tankene. De kan slippe taket, og da er de mye mer med på undervisningen. Det er klart at når du føler at du er trygg og godtatt så kan du åpne deg opp for det som skjer på scenen, og være med å synge og gjøre bevegelser. Du tør å slippe deg løs, du tør å åpne deg opp for det de skal lære på konfirmantleir. For hvis ikke de er trygge, så blir de låst. (...) Så da gjelder det å få på plass den tryggheten så fort som mulig, slik at de kan åpne*

seg opp for det som leiren handler om. Så derfor er det bare så viktig de rammene som lages for trygghet og omsorg, så de kjenner at de er omsluttet av dem. For hvis ikke det er på plass, den omsorgen og tryggheten som konfirmantene må kjenne på, og inkluderingen, så lærer de heller ingen ting». For Åse Mari er altså tryggheten avgjørende for konfirmantenes læring, og sier videre: «Så tenker jeg at leir er en metode i konfirmantopplæringen fordi de er så åpne, de er så med på alt som skjer og de lærer fordi de er så åpne. Leir er en helt annen setting enn å sitte på et menighetshus». Dette funnet trakk jeg frem på bakgrunn av at Gjesdal (2014) i sin masteravhandling hevder at miljøer som er trygge og inkluderende, har positiv innvirkning på det som læres.

Hans Petter trakk her inn lederne som viktige personer: «Når de møter våre kule forbilder, altså ledere, som er litt unge voksne som kanskje er enda kulere enn menighetslederne, så kan det være med på å skape et sånt kodak-moment da. Noe de kan sette pris på og kan føle seg sett og tenke at de passer inn og blir sett og får en følelse av at de kule lederne har lyst til å henge med dem og drive idrett med meg. Så det handler jo litt om å legge til rette for å ha det gøy sammen, gjøre ting». Hans Petter sa også en interessant ting om utviklingen av konfirmantenes fellesskap opp mot ledernes fellesskap: «Vi ser jo en utvikling på konfirmantene gjennom den uka at de forstår kanskje mer og mer av det fellesskapet som vi ledere har og som de kan speile seg i og se at det er noe som de også kan være en del av».

Som Åse Mari, beskrev også Kamilla utviklingen gjennom noen konkrete eksempler: «Det jeg merker er at for eksempel vi har en del sanger som man skal synge med på og danser og sånt, og da er konfirmantene i større grad delaktige i det. Og vi har morsomme konkurranser som de blir mye mer engasjert i, de deltar og rekker opp hånda og roper «Jeg vil opp og være med på konkurransen om å spise det lakrissnøret raskest!» Så det er liksom i delaktigheten og engasjementet da». En annen viktig arena man ser utviklingen, er fritiden til konfirmantene, der man ser en økende grad av inkludering: «Sånn ute på området mot slutten av leiren så ser du at flere blir varmere i trøya, de tør å gå bort til andre de egentlig ikke kjenner og spørre om de kan være med å spille fotball, og det er også andre som spiller som blir mer ivrig på å si «Hei, vi trenger tre til, kan ikke dere være med? Hei, hva heter dere?» De tør å ta mer kontakt med de andre». Dette kan altså tolkes som at inkluderende fellesskap ikke bare er positivt for ledere og ungdommer, men også ungdommer seg imellom.

Da jeg videre spurte om hvordan tiltakene de gjør underveis i leiren påvirker fellesskapet, svarte Hans Petter: *«Jeg tror det er alfa og omega. Det er kjempeviktig. Det er det som er grunnen til den utviklinga vi ser tror jeg, fra liksom første møte, som er litt sånn konfirmantene er litt usikre på hvordan de skal oppføre seg og være, til at man siste dagen har et stort party på det vi kaller miljøområde, og det er leker og yrer av liv. For da har de fått en relasjon til lederne, en relasjon til hverandre, og da kan man utfolde seg mye mer da, mer fritt og mer i et sånt trygt miljø. Så det skaper jo trygghet som gjør at de kan tørre å våge seg litt mer utpå»*. Tiltakene som gjøres er altså ifølge Hans Petter avgjørende for å utvikle fellesskapet i den retningen man ønsker. De skaper tryggheten som gjør at ungdommene kan slippe seg løs i miljøet og kan få en god leiropplevelse.

Alle tre beskriver her at ungdommene blir mer delaktige og mer engasjert ut over i leiren. Det er dermed rimelig å anta at det har betydning at leirene er inntil en uke lange. Dette kan bekreftes av tidligere forskning på leir, der det viser seg at konfirmanter som har deltatt på lenger leirer, er mer fornøyd med konfirmasjonstiden (Niemelä, 2010). Det overrasket meg at Åse Mari også understreket viktigheten av lange leirer i intervjuet: *«Vi må ha en ukes leir. For den første tiden på leir tester de ut, eller de er så sårbare at de ikke finner tryggheten første dagen. Det tar litt tid altså. Så blir de trygge og så trives de. Du komme til dag tre og da begynner de å trives, du ser det i øynene. Når de først trives må det jo være noen dager igjen av leiren, slik at de kan oppleve trivsel og kjenne at det er godt å være på leir. Jeg er for lange leirer fordi når man jobber så systematisk med denne trivselen, så må leiren være så lang at konfirmantene endelig skjønner at de kan senke skuldrene og kjenne seg trygge fordi de er godtatt der, så kommer smilet frem, og da må det være noen dager igjen der de kan senke skuldrene og glede seg over leirlivet. Glede seg over å være på leir og ha det gøy der»*. Hun var den eneste som understreket viktigheten av å ha lang leir, men siden de andre to fortalte at det tar tid før ungdom blir varme i trøya og føler seg trygge, tolker jeg det som at de støtter Åse Mari sitt utsagn.

5 Drøfting

I analysen har jeg nå presentert informantenes refleksjoner rundt sårbar ungdom og fellesskap. Jeg vil nå drøfte analysen min opp mot teorien for å kunne besvare problemstillingens to spørsmål. Derfor har jeg valgt å dele drøftingen i to deler. Den første delen vil omhandle spørsmålet: *Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon?* Og den andre delen: *På hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?*

Av refleksjoner rundt tilrettelegging (5.1) har jeg inkludert hvordan informantene snakker om å oppdage og møte sårbarhet gjennom forståelsen av sårbarhet og hvem som er sårbare, i tillegg til relasjonsbyggingen de retter fokus mot. Videre har jeg diskutert de ulike synene på mindre grupper ungdommene befinner seg i på leir og deretter rettet fokus mot dilemmaet fritid. Til slutt har jeg valgt å inkludere de spesielle lederrollene som finnes med tanke på sårbar ungdom. I 5.2 har jeg trukket frem elementene seende og inkluderende fellesskap, i tillegg til å diskutere hvordan utviklingen av fellesskapet snakkes om og på hvilken måte de omtaler fellesskapet som utelukkende positivt.

5.1 Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon?

5.1.1 Oppdage og møte sårbarhet

Menneskelig og kontekstuell sårbarhet

Ved flere anledninger pekte informantene på den menneskelige og kontekstuelle sårbarheten som ungdommene på leir har med seg. Kamilla var tydelig da hun beskrev sårbarhet som noe selvsagt ved det å være menneske, fordi alle har *muligheten til å bli såra*, og understreket videre: «*Og jeg tenker vi er helt avhengige av å være sårbare for å inngå relasjoner med andre mennesker*». Både Åse Mari og Hans Petter beskrev sårbarheten ved at ungdommer på leir med *sin sårbarhet* og med *forskjellig bagasje*. Slik Kermit omtaler sårbarhet kan man være sårbar i ulike situasjoner og i ulike relasjoner (Kermit, 2018, s. 25). Vi ser altså at informantene belyser sårbarhet på en måte som beskrives som allmenn. Samtidig beskrives også sårbarheten som

kontekstuell, fordi ungdommene bringer med seg sårbarheten inn i en leirsituasjon der det kan oppstå ulike relasjoner. I sammenheng med konteksten, som spiller den største påvirkningen på ungdommenes sårbarhet, ble *de som går alene* og *de utagerende* trukket frem. Disse skiller seg ut fra resten av ungdommene, noe som gjør at ledere blir oppmerksomme på dem. Gjennom god dialog med disse, som Hans Petter gjorde med de utagerende guttene, kan man forstå hvilken sårbarhet de bærer på. Som han sa i eksempelet: «*Vi forsto da at her var det myyye; det var alkohol i familien, det var lærevansker på skolen og tendenser til kriminalitet*». Oppførselen blir tydelige fordi lederne da har en forkunnskap om hvordan ungdommene vanligvis oppfører seg (Sørvig, 2010, s. 26). Torp og Brækken beskriver fasen som en utfordrende, krevende og spennende fase i livet, der det er snakk om en aldersgruppe av store barn som vender seg mot verden og har begynt å skape relasjoner utenfor de vante rammene av familie og nærmiljø (Torp og Brækken, 2010, s. 6). Ifølge Frønes er ungdom i en fase der de står overfor mange viktige valg og unge med svak sosial og kulturell kapital blir ekstra sårbare (Frønes, 2010, s. 35-37). Forståelse av konteksten som krevende for noen er også viktig for å forstå at miljøet ungdommene kommer inn i kan være en uheldig miljøpåvirkning som kan aktivere medfødt sårbarhet (Berg-Nielsen, 2010, s. 77). Kunnskap om ungdommenes krevende livstilstand, er med på å skape en forståelse for de som jobber med ungdom, av hvorfor de oppfører seg som de gjør. Kamilla pekte på et viktig perspektiv ved sårbarhet, nemlig at det verste som kan skje er at man *ikke oppdager sårbarheten*. Om en konfirmant deltar et helt år på undervisning og ikke sårbarheten oppdages, er det alvorlig. Siden sårbarheten er kontekstuellet betinget (Thomassen, 2020), kan dermed leir være en setting der sårbarheten «utløses», slik at det kan oppdages og ungdommen kan få hjelp. Når sårbarheten utløses, som vi har sett er mest synlig hos de som skiller seg fra jevnaldrendes oppførsel ved å gå alene, trekkes relasjonsbygging frem hos alle informantene.

Relasjonsbygging

Fokuset på hvordan relasjonsbygging oppstår er ulik på de tre leirene, og HEKTA skiller seg her ut fra de andre to. HEKTA legger i større grad fokuset på relasjonsbygging i mindre grupper underveis i leiren, og før leiren ved å legge opp til at informasjon om ungdommenes vansker kommer frem. Både KFUK-KFUM og KRIK bygger relasjoner både i små og store grupper underveis i leiren. Hans Petter sa, etter å ha gitt meg eksempelet med guttene som laget uro i leiren og som pratet med noen ledere hele natta; det handler om å «*sette seg ned og bli kjent og*

skape en relasjon». Kamilla var også tydelig på at *«det er nettopp dette med relasjon som er helt utrolig viktig for at man skal nå inn til en ungdom»*. De får i mindre grad enn HEKTA informasjon om hvilke vansker ungdommene bærer med seg inn i leiren og er mer opptatt av å bygge relasjoner på leir. Både Kamilla og Hans Petter uttrykte sine innvendinger mot å kreve for mye informasjon om ungdommene, fordi de ønsket at de skal kunne komme på leir uten et *stempel* og at ungdommene skal få *eie sin egen historie*. Kermit (2015) og Stålsett (2007) er opptatt av at noen er mer sårbare enn andre og Kermit understreker viktigheten av at man ikke alltid skal si at alle er sårbare, for da faller begrunnelsen til å ta mer hensyn til noen enn andre, bort (Kermit, 2018, s. 19). Selv om Kamilla og Hans Petter mener at all informasjon om ungdommene ikke er nødvendig, stiller de seg positive til at noe informasjon kan hjelpe dem i tilretteleggingen av leiren. Dermed er det en enighet om at man skal kunne si at noen er mer sårbare enn andre og i større grad trenger oppmerksomhet og tilrettelegging.

På Kragerø konfirmantleir blir denne tilretteleggingen gjort i forkant av leiren for veldig mange. På den ene siden vil dette være positivt for mange ungdommer, og på den andre siden kan det tenkes at det oppstår en forventning om at alle ungdommer med vansker melder fra om disse. Dermed står man i fare for å overse de som kommer på leir med vansker lederne ikke vet om enda. Det kan da tenkes at disse blir enda vanskeligere å oppdage. Jeg tenker derfor at dette stiller enda høyere krav til gruppelederne i HEKTA til, som Sørvig sier; å ha et våkent øye og stille spørsmål for å avdekke sårbarhet, fremfor å tildekke den, ved å vente på at ungdom selv tar kontakt (Sørvig, 2010, s. 32-33). Her mener jeg smågruppene til HEKTA er en stor fordel for å oppdage denne sårbarheten som ikke er meldt fra om i forkant, og jeg tror relasjonen som oppstår mellom gruppelederne og ungdommene er avgjørende for å oppdage og møte sårbarheten.

5.1.2 Mindre grupper

De mindre gruppene på leir er tydelig viktig for alle informantene, særlig ved å enklere skape relasjoner med -og trygghet for ungdommene. På Kragerø konfirmantleir er det viktigste med smågruppene at *«(...) de har skapt den tryggheten som veldig mange trenger for å kjenne at «her var det godt å være likevel, for jeg slapp å gå alene. Jeg har alltid en liten gruppe å tilhøre»*». Åse Mari beskrev også gruppene som *en liten familie*. I tillegg er gruppene viktige

for at ungdommer skal ha en arena å vise sårbarheten sin på: «*Alle på gruppa har jo en slags sårbarhet, alle ungdommer har jo det. Så vises det jo i de små gruppene når de blir kjent med hverandre, da tør de å vise den sårbarheten da*». Hans Petter gav uttrykk for at de mindre fellesskapene gav ledere mulighet til å *se* ungdommene og blir bedre kjent med dem, i tillegg til at de *bryter ned leiren* som er med på å skape relasjoner. For Kamilla er leilighetsgruppene en viktig arena for å prate om viktige temaer, men trakk også som Hans Petter frem at «*det er lettere å på en måte se og bli sett i de små fellesskapene*».

Ledere trekkes i denne sammenhengen frem som viktige personer for å *se* og *bli sett*, men organisasjonene har et ulikt syn på behovet for antall ledere og grupper ungdommene befinner seg i. HEKTA har smågruppene som forholder seg til samme leder gjennom en hel uke, mens de to andre har ulike settinger der ungdommene kommer i kontakt med forskjellige ledere gjennom leiren. På den ene siden kan gjøre at leirkonteksten føles ekstra trygg for de som befinner seg i *en* gruppe hele leiren. På den andre siden kommer ungdommene i kontakt med flere ledere i ulike mindre fellesskap som gir flere ledere mulighet til å oppdage og møte sårbarheten deres. Som Hermstad (2010) understreker: En ung leder som har kunnskap om egen sårbarhet og behov for beskyttelse, vil være mer oppmerksom på andres behov for det samme (Hermstad, 2010, s. 19-20). Det er derfor en fare for at om gruppeledere bærer på egen sårbarhet kan det gjøre det vanskelig for den å oppdage andres, og det kan tenkes å være en fordel at ungdommene får danne relasjoner med flere ledere til ulike tider. Samtidig kan dette skape usikkerhet for de ungdommene som har behov for kontinuitet og tettere relasjon til én enkelt leder.

5.1.3 Dilemmaet fritid

Fokuset på fritid er et interessant funn i analysen. Man skulle tro at organisasjoner som driver med leirarbeid på en relativt lik måte ville dele synet på fritid, men slik er det ikke. Mens Kragerø konfirmantleir på den ene siden ikke legger opp til noe uorganisert fritid, har KonfACTION og Camp Norefjell flere bolker med fritid i løpet av dagen. Åse Maris begrunnelse for hvorfor man ikke kan ha fritid lød som følger: «*Fritid er ikke bra for de som faller utenfor, de sårbare blir gående alene og kjenner på sårbarheten sin og kjenner på at*

ingen bryr seg». Derfor er det viktig å alltid ha muligheten til å være sammen med smågruppen og alltid ha en leder å forholde seg til.

På den ene siden anser jeg dette som positivt for de som vil ende opp med å gå alene og *kjenne på sårbarheten*, som Åse Mari sa. Det er rimelig å anta at ungdommene alltid vil føle på en tilhørighet og i stor grad føle seg sett gjennom leiren. På den andre siden kan fritid være med på å oppdage sårbare ungdommer. Bakgrunnen for dette argumentet grunner i informantenes utsagn om at fritid er stedet der flest ungdommer blir oppdaget fordi de *går alene*. Om ungdommene alltid befinner seg i grupper, mener jeg man står i fare for å ikke plukke opp sårbarheten som først kommer til syne i dette tidsrommet. Kamilla understreket at det finnes *så utrolig mange lite synlige tegn*, som blir vanskelig å oppdage om konteksten ikke tillater det.

På begge sider av argumentet er ledere avgjørende for å plukke opp sårbarheten til ungdommene, både i og utenfor fritiden. For å gjøre fritid til et trygt rom kreves derfor trygge voksenledere i miljøet som har erfaring til å se og forstå sårbare situasjoner, og er modige nok til å gripe inn ved behov (Brækken og Torp, 2013, s. 318). KFUK-KFUM og KRIK, som har valgt å inkludere fritid som en programpost på sine leirer, har et fokus på at det skal være ledere til stede i fritiden. Kanskje er det også derfor de har satt et minstekrav til antall ledere menighetene må ha med på leir (én per tiende konfirmant)? Begge organisasjonene stiller krav til disse lederne om å holde et ekstra øye med konfirmantene sine, noe som også inkluderer tidsrommet fritid.

5.1.4 Lederrollenes betydning

På alle tre leirene finnes det ledere med spesielt ansvar overfor sårbar ungdom. Det er beredskapsteam og ledere med utdanning relevant for målgruppen, helseteam og «Miljøteam» som trekkes frem. Alle utgjør de ledere som enten lager liv og inkluderer konfirmanter i lek og samtaler, har en ekstra oppmerksomhet for det som skjer rundt dem, eller er trygghetspersoner ungdommene kan oppsøke. På Kragerø konfirmantleir gjør t-skjortesystemet deres det tydelig for ungdommene hvem de kan ta tak i om de ønsker å snakke med noen. Dette er noe vanskeligere på de to andre leirene, da lederne ikke er tydeliggjort gjennom antrekk. Jeg anser dette som noe positivt for de sårbare som trenger noen å prate med og dermed enkelt vet hvem man kan kontakte, men det kan også ifølge Holt (2010) kreve at ledere alltid må være forberedt

på at du kan være den første en ungdom ønsker å åpne seg for med problemene sine. Holt belyser videre i denne sammenhengen relevansen av kompetanse, og sier at det er viktig å vite hva man har kompetanse til å takle. Om man ikke har den kompetansen som trengs skal man hjelpe ungdommen til å komme i kontakt med noen som har den nødvendige kompetansen til vedkommende (Holt, 2010, s. 48-49). Dermed anser jeg også lederne med et spesielt ansvar for sårbar ungdom, som nyttig for andre ledere som ikke føler de innehar nødvendig kompetanse. Dette fordrer at frivillige ledere vet hvem de kan ta kontakt med om de ikke føler de har nok kompetanse til å håndtere en situasjon selv.

Kravene som stilles til de unge frivillige lederne på leirene er ganske ulike. På HEKTA tar de med *rubbel og bit* av ledere, fordi alle må få sjansen til å være leder, mens KRIK og KFUK-KFUM har et mer etablert system der ledere må «godkjennes» for å få være leder. Torp fremhever at unge ledere også kan bære på egen sårbarhet som kan være skadelig for andre og derfor er det viktig for voksne å også snakke om sårbarhet med unge ledere og den maktposisjonen de har overfor deltakere på leir (Torp, 2010, 116-117). Ledere som har vært utsatt for noe vondt og skadelig, kommer med ulik bagasje som kan gå ut over de man er ledere for. Dermed er det viktig å vise tydelig hva slags kultur og omgangsform man ønsker på leir, slik at unge ledere blir bevisst på egen identitet inn i arbeidet (Torp, 2010, s. 121). Det jeg anser som en styrke i HEKTA sitt system her er at alle lederne deres må på minst ett lederkurs i forkant av leir, og der kan andre voksne oppdage deres sårbarhet og få snakket om dette før leir. Det kan gjøre dem bedre i stand til å være ledere på leir og her kan også HEKTAs kultur formidles til nye ledere. I og med at KRIK og KFUK-KFUM ikke har et slikt krav, må de i større grad stole på det lederne skriver i søknader eller forsikre seg om at de er gode ledere gjennom bekjentskap eller referanser. Samtidig kan dette i seg selv være en styrke, sammenlignet med å ta med alle som ønsker å være ledere. Ingen av metodene er likevel *vanntette*, som Hans Petter omtalte det, fordi ledere kan bære med seg sårbarhet man verken oppdager gjennom lederkurs eller søknader. I alle organisasjonene har det oppstått situasjoner der ledere ikke har oppfylt de kravene som er stilt, og i verste fall har de endt med å bli sendt hjem.

5.2 På hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?

Gjennom intervjuene kom det frem mange beskrivelser av fellesskap og hvilke tiltak som er positive for å skape trygghet og få ungdommene til å føle seg som en del av fellesskapet. I Ekrems masteravhandling kom hun frem til at trosopplærere ønsker å ha varierte konfirmantopplegg i gruppen av konfirmanter, heller enn å sette de sårbare til egne opplegg *utenfor* (Ekrem, 2012, s. 76). I samme grad kan vi se at tiltakene som gjøres *på* leir, gjøres for at alle skal føle seg som en del av fellesskapet som oppstår i denne konteksten, heller enn å ha egne tiltak for de sårbare. De tar altså ikke ut de sårbare ungdommene og gir dem et tilpasset opplegg.

Jeg vil nedenfor presentere de viktigste elementene de trakk frem, nemlig fellesskapet som seende og inkluderende. Jeg innså etter hvert at informantene snakker utelukkende positivt om fellesskapet. Lerheim (2010) understreket at man bør snakke sant om det og ikke bare positivt. Jeg vil derfor diskutere noen konsekvenser av å omtale fellesskapet på denne måten.

5.2.1 Det seende og inkluderende fellesskapet

Det er flere elementer som informantene trakk frem som gjenkjennes i litteratur som kristent fellesskap. Det største fokuset de hadde var hva som gjør fellesskapet til et *seende* fellesskap. Ifølge Tveitereid og Nordheim handler en avgjørende dynamikk i ungdomsarbeid om å «se og bli sett» (Tveitereid og Nordheim, 2020, s. 17). Hans Petter belyste lederne som en viktig brikke for at ungdommene skal føle seg sett: «(...) *de kan føle seg sett og tenke at de passer inn og blir sett og får en følelse av at de kule lederne har lyst til å henge med dem og drive idrett med meg*». Også i de mindre gruppene er lederne viktige: «*Det er et område hvor man får satt seg ned i en litt mindre setting og liksom ikke er i den store campen, og hvor en voksen eller student får sett deg og bekreftet deg for den du er*». Det er ikke bare for at ledere skal *se* hver enkelt konfirmant at slike mindre fellesskap er viktig, det er også viktig for at konfirmantene skal *se* hverandre. I ungdomsårene står ungdommer overfor mange valg og utfordringer som gjør de ekstra sårbare kun ved å befinne seg i denne fasen av livet (Frønes, 2010, s. 35-36). Kamilla trakk i denne sammenheng frem undervisningstemaer de har på leir, for å belyse hvilke utfordringer ungdommene står i; «*Så det å faktisk stikke litt hull på den boblen, få snakka litt*

om det og skjønne at den ved siden av deg som virker så sikker og som man føler har løst alt i livet, den har også utfordringer».

Å se hverandre i et fellesskap vil også skape en inkludering. Kamilla beskrev hvordan ungdommene i større grad utover i leiren inkluderer og tar kontakt med hverandre: *«Sånn ute på området mot slutten av leiren så ser du at flere blir varmere i trøya, de tør å gå bort til andre de egentlig ikke kjenner og spørre om de kan være med å spille fotball, og det er også andre som spiller som blir mer ivrig på å si «Hei, vi trenger tre til, kan ikke dere være med? Hei, hva heter dere?»».* Dette viser at ved å føle seg trygge og inkludert, vil de også inkludere andre. Åse Mari understreket et annet viktig element ved å føle seg trygg og inkludert, nemlig læring: *«For hvis ikke det er på plass, den omsorgen og tryggheten som konfirmantene må kjenne på, og inkluderingen, så lærer de heller ingen ting».* Dette var noe jeg senere fant igjen i Gjesdal (2014), som mener at i tillegg til å skape trygghet og videre inkludering, har inkluderende miljøer også positiv innvirkning på interesse for det som skal læres (Gjesdal, 2014, s. 14). Inkludering påvirker altså både hvordan konfirmantene føler seg som en del av fellesskapet, men har også konsekvenser for om de lærer noe på leiren eller ikke.

5.2.2 Å snakke sant om fellesskapet

Som skrevet i analysen fortalte informantene om en positiv utvikling av fellesskapet som de kan se gjennom ungdommenes deltakelse og engasjement gjennom leiren. Dette tyder på at tiltakene de setter inn har en positiv innvirkning på ungdommene, som skaper tryggheten de trenger for å føle seg som en del av fellesskapet. Åse Mari uttalte det slik: *«Det er klart at når du føler at du er trygg og godtatt så kan du åpne deg opp for det som skjer på scenen, og være med å synge og gjøre bevegelser. Du tør å slippe deg løs, du tør å åpne deg opp for det de skal lære på konfirmantleir».* Hans Petter sa at *«(...) det handler jo litt om å legge til rette for å ha det gøy sammen, gjøre ting».* I tillegg sa han en interessant ting om utviklingen av ungdommenes fellesskap opp mot ledernes fellesskap: *«Vi ser jo en utvikling på konfirmantene gjennom den uka at de forstår kanskje mer og mer av det fellesskapet som vi ledere har og som de kan speile seg i og se at det er noe som de også kan være en del av».* Kamilla beskrev utviklingen slik som Åse Mari gjennom engasjement: *«Og vi har morsomme konkurranser som*

de blir mye mer engasjert i, de deltar og rekker opp hånda og roper «Jeg vil opp og være med på konkurransen om å spise det lakrissnøret raskest!»

Utover uka ser man altså en utvikling som viser at trygghet er etablert og at ungdommene er mer engasjert og deltakende. Dette viser at arbeidet de gjør styrker fellesskapet og det kan derfor ses på som fellesskapsbyggende. Det er likevel en ting som er diskutabelt ved måten informantene snakker om fellesskapet. Jeg opplever at de snakker utelukkende positivt om det og har en «kul» sjargong på måten de omtaler det på. Lerheim (2010) trekker frem er at det er viktig å snakke om fellesskapet på en ekte måte og ikke kun positivt. I fellesskap kan vi både ha gode og dårlige opplevelser, både kjenne på frihet og kjenne på ødeleggelse og å bli trykket ned (Lerheim, 2010, s. 151). Ved å bruke ord som «kule ledere», «morsomme aktiviteter», «show» og «party» om elementer i fellesskap, vil det kunne skape et gap til de sårbare. Denne spenningen kan på den ene siden være positivt for å gi et inntrykk av at leirens fellesskap oppleves på denne måten og at det er med på å invitere til fellesskap. På den andre siden ser jeg på det som ord som skaper et press for å måtte være «kul» eller være en viss type for å passe inn i fellesskapet. Man bør altså tenke gjennom hvordan man omtaler fellesskapet og belyse sider ved det som kan være utfordrende, i tillegg til å snakke positivt om det.

6 Konklusjon

I denne avhandlingen har jeg belyst tematikken sårbar ungdom. Mitt utgangspunkt for forskningen var at organisasjoner som arrangerer leirer for flere hundre ungdommer har en tendens til å glemme bort denne målgruppen. Leir kan oppleves kaotisk og jeg antok dermed at prioriteringen av sårbar ungdom ikke kom i første rekke. Gjennom intervjuene mine har jeg tilegnet meg ny kunnskap og fått dypere innsikt i leirplanlegging og refleksjoner rundt sårbar ungdom. Etter avsluttet avhandling er jeg positivt overrasket over at organisasjonene i mye større grad enn jeg hadde trodd jobber for tilrettelegging og har et større fokus på sårbar ungdom enn jeg hadde en oppfatning av fra før. Alle organisasjonene gjør mange flere tiltak enn forventet, både i forkant, underveis og i etterkant av leirene sine. Tiltakene utføres i noen tilfeller uten at frivillige ledere eller deltakerne på leir legger merke til dem, og jeg tror dette var noe av grunnen til at jeg selv har vært mindre oppmerksom på dem tidligere og derfor var innstilt på at organisasjonene kan glemme bort målgruppen. I noen av tilfellene tror jeg dette gjøres bevisst fra ledelsen, for eksempel gjennom å ha ledere med spesielle ansvar for sårbar ungdom. Andre ganger kan det være ubevisste tiltak, som at alle leirene har et stort antall ledere til stede på leir.

Problemstillingen for avhandlingen er «Hvordan reflekterer ansatte i kristne organisasjoner rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i egen organisasjon? Og hvordan kan det ses på som fellesskapsbyggende arbeid?»

Sårbar ungdom er her definert som «Ungdom som har sosiale, psykologiske eller kognitive vansker». Gjennom forklaring av definisjonen fikk informantene en beskrivelse av målgruppen før intervjuene, og svarene deres tok utgangspunkt i forståelsen av denne. Alle informantene hadde relativt likt inntrykk av hvem målgruppen omfatter i konteksten leir, og de ungdommene som først ble trukket frem var *de som går alene*. Grunnen til dette var fordi disse blir veldig synlige i et miljø med mange hundre andre mennesker. Ut ifra teori om sårbarhet fant jeg igjen både menneskelig og kontekstuell sårbarhet i informantenes uttalelser. De beskrev både den sårbare alderen ungdommer befinner seg i kun ved å være mennesker, og at noen ungdommer er mer sårbare enn andre i konteksten leir. I tillegg trakk de frem ledernes sårbarhet som et viktig aspekt inn i leiren.

Grunnet mengden tiltak informantene presenterte, valgte jeg delte dem opp i forberedende tiltak, tiltak på leir og oppfølgingstiltak. Det største spennet jeg fant var i fokuset på forberedende tiltak, som omhandlet informasjon om ungdommene organisasjonene får inn i forkant av leir. Her har HEKTA en ganske annerledes praksis enn KFUK-KFUM og KRIK, med et fokus på at jo mer informasjon de får inn, jo bedre kan de tilrettelegge. Tiltakene på leir bestod mye av det samme, med et særlig fokus på mindre grupper ungdommene befinner seg i. Disse ble trukket frem som positive for å skape relasjoner og trygghet, men også viktige for å oppdage sårbar ungdom. En forskjell på organisasjonene lå her i mengden tid ungdommene tilbragte i mindre grupper i løpet av dagen. Oppfølgingstiltakene bestod av å følge opp ungdommer som hadde blitt sendt hjem fra leir og bruke tidligere erfaringer til å forbedre seg.

Det ulike synet på fritid ble et interessant funn i analysen, da dette ble trukket frem som en ekstra sårbar tid for noen ungdommer. Samtidig var det i dette tidsrommet informantene fortalte at de oppdager flest som *går alene*. Dermed oppstod et dilemma hvor fritid på den ene siden kan være viktig for å oppdage dem, men på den andre siden kan være en ekstra sårbar tid for noen ungdommer.

Ut ifra det jeg nå har presentert vil jeg konkludere med at informantenes refleksjoner rundt tilrettelegging styrker sårbare ungdommers situasjon i en leirkontekst, og tiltakene de gjør er avgjørende for at ungdom skal få en god leiropplevelse. Informantene har kommet med mange uventede og interessante tanker, noe som har preget mitt syn på fokuset rundt sårbar ungdom.

Problemstillingens andre spørsmål omhandler informantenes svar på hvordan de beskrev fellesskapet på leir og hvordan det utviklet seg utover leiren. Informantene brukte i beskrivelsene mange positive ord og det var enighet om at fellesskapet utvikler seg i en positiv retning fra dag til dag. I beskrivelsene oppdaget jeg noen ord som jeg senere fant igjen som kjennetegn på kristne fellesskap. Et viktig aspekt inn i dette ble Lerheim (2010) sitt fokus om å snakke sant om fellesskapet. I og med at informantene utelukkende snakket positivt om fellesskapet, ble det interessant å diskutere om de i større grad også bør fokusere på det som kan oppleves som negativt ved fellesskap.

Gjennom refleksjoner rundt hvordan fellesskapet utvikler seg gjennom leiren, sa alle informantene at de opplever en trygghet hos ungdommene som fører til at de er mer deltakende og engasjert i ting som skjer på leiren. Fellesskapet er slik sett ikke noe statisk, men noe som

gjøres hele tiden og derfor blir tilrettelegging en del av det å bygge fellesskap. Dette viser en bevissthet rundt tilretteleggingens betydning for tryggheten og fellesskapet, og jeg vil derfor tørre å påstå at det kan ses på som fellesskapsbyggende arbeid.

Ettertanke og videre forskning

I denne avhandlingen har jeg rettet fokus mot sårbar ungdom på leir, og jeg håper avhandlingen kan være nyttig for fremtidig leirarbeid. Som informantene sa, er det alltid mulighet for forbedring, og forhåpentligvis kan denne avhandlingen være et hjelpemiddel på veien.

For å kunne bekrefte om tiltakene som settes inn påvirker sårbar ungdom i positiv grad, hadde det vært interessant å gjennomføre en anonym kvantitativ studie med konfirmanter som har deltatt på de tre leirene. Jeg tror det ville gitt noen tall og ærlige svar på hvordan de opplever tiltakene og leirene generelt, og det kunne bekreftet eller avkreftet om man kan konkludere med at tilrettelegging kan ses på som fellesskapsbyggende arbeid. I tillegg kunne det vært interessant å forske videre på den positive holdningen til fellesskapet, og på de frivillige ledernes posisjon og deres forhold til egen sårbarhet i en leirsammenheng. Det hadde også vært interessant å gå dypere inn i dilemmaet fritid.

7 Litteratur

Anker, T. (2020). *Analyse i praksis*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Berg-Nielsen, T. S. (2010). Følsom, formbar og uferdig: Epigenetikk, utvikling av hjernen og stressbarhet. I E. Befring, I. Frønes & M. Sørli (Red.). *Sårbare unge: Nye perspektiver og utfordringer*. (s. 75-85). Oslo: Gyldendal akademisk.

Brækken, G. & Torp, E. (2013). Vi vil skape trygge rom. I L. G. Engedal, B. L. Persson, & E. Torp, (Red.). *Trygge rom: Trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*. (s. 310-327). Oslo: Verbum.

Ekrem, L. (2012). *Hvordan forstår trosopplæreren sårbar ungdom og hvilke følger får dette for utformingen av trosopplæringen?* (Masteravhandling). Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo.

Fagermoen, T., Sandsmark, A. & Engedal, L. G. (Red.). (2015). *Trosopplæring for alle?: Læring, tro og sårbare unge*. Oslo: IKO-forlaget.

Frønes, I. (2010). Kunnskapssamfunn, sosialisering og sårbarhet: Om utvikling og barnevern under kunnskapssamfunnets betingelser. I E. Befring, I. Frønes & M. Sørli (Red.). *Sårbare unge: Nye perspektiver og utfordringer*. (s. 31-45). Oslo: Gyldendal akademisk.

Gjesdal, S. (2014). *Konfirmantleir – en «boble»? : En analyse av tre leirer med vekt på konfirmanter erfaring*. (Masteravhandling). Det teologiske menighetsfakultet: Oslo.

Glad, K. (2016, 23. september). Formål. Hentet fra: <https://kfuk-kfum.no/om-oss/mal-verdier/form>

Halstensen, K. (2013). Hvordan blir tillit til?: Om tilknytningsteori som nøkkel til å forstå dynamikken mellom tillit og mistillit i relasjonsdannelse. I L. G. Engedal, B. L. Persson & E. Torp (Red.). *Trygge rom: Trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*. (s. 81-100). Oslo: Verbum.

Heggen, K. & Øia, T. (2005). *Ungdom i endring: Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag.

HEKTA. (2021). Om oss. Hentet fra: <https://hekta.no/om/>

HEKTA. (2021). Vedtekter og visjon. Hentet fra: <https://hekta.no/om/vedtekter/>

Hermstad, G. N. (2010). Grenser som skaper. I E. Torp & G. Brækken (Red.). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* (s. 14-21). Oslo: IKO-forlaget.

Holt, K. (2010). Ungdom og selvoppfatning. I E. Torp & G. Brækken (Red.). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* (s. 35-49). Oslo: IKO-forlaget.

Høeg, I. M. (2017). Engasjert ungdom? Konfirmanter i Den norske kirkes bidrag til sivilsamfunnet. I I. M. Høeg (Red.). *Religion og ungdom*. (s. 157-178). Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Kaufman, T. & Sandsmark, A. (2015). Vilje til læring? Ungdom på institusjon i møte med trosopplærerens ekklesiologi og læringssyn. I T. Fagermoen, A. Sandsmark, & L. G. Engedal (Red.). *Trosopplæring for alle?: Læring, tro og sårbare unge*. (s. 79-102). Oslo: IKO-forlaget.

Kermit, P. (2018). Forståelser av begrepet sårbarhet i lys av forskningsetiske tradisjoner. I B. Berg, G. M. D. Haugen, K. Elvegård & P. Kermit (Red.). *Marginalitet, sårbarhet, mestring: metodiske utfordringer og praksisnær forskning*. (s. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.

KFUK-KFUM. (2019, 22. august). Om oss. Hentet fra: <https://kfuk-kfum.no/om-oss>

KRIK. (2021). Om oss. Hentet fra: <https://krik.no/om-krik/>

KRIK. (2021). Visjon. Hentet fra: <https://krik.no/om-krik/visjon/>

KRIK. (2021). KRIK-kontoret. Hentet fra: <https://krik.no/krik-kontoret/>

Krupka, B. (2010). Like bra for alle? Hvordan 'motiverte' og 'umotiverte' konfirmanter opplever konfirmanntiden. I B. Krupka & I. Reite (Red.). *Mellom pietisme og pluralitet: konfirmasjonsarbeid i fire nordiske land*. (s. 130-151). Oslo: IKO-forlaget.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Lerheim, B. (2010). Fellesskap på godt og gale. I E. Torp & G. Brækken (Red.). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* (s. 144-153). Oslo: IKO-forlaget.

Lo Iacono, V., Symonds, P. & Brown, D. H. K. (2016). *Skype as a tool for qualitative research interviews*. Cardiff Metropolitan University. DOI: 10.5153/sro.3952

Niemelä, K. (2010). Positiva och negativa opplevelser av konfirmandtiden. I B. Krupka & I. Reite (Red.). *Mellom pietisme og pluralitet: konfirmasjonsarbeid i fire nordiske land*. (s. 152-167). Oslo: IKO-forlaget.

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sorenson, J. (2018). *The fundamental characteristics and unique outcomes of christian summer camp experiences*. Journal of Youth Development, 183-200, DOI: 10.5195/jyd.2018.556

Stålsett, S. (2007). *The ethics og vulnerability, social inclusion and social capital*. Forum for Development studies, 34:1, 45-62, DOI: 10.1080/08039410.2007.9666365

Sundsdal, E. & Øksnes, M. (2018). «...det langsiktige prosjektet som er min tilværelse»: Ungdom, fortellinger og forskning. I M. Øksnes, E. Sundsdal & C. R. Haugen (Red.). *Ungdom, danning og fellesskap: Samfunns- og kulturpedagogiske perspektiv*. (s. 11-22). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Sørvig, B. S. (2010). Sårbarhet og utvikling. I E. Torp & G. Brækken (Red.). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* (s. 22-34). Oslo: IKO-forlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2020). Sårbarhet og fellesskap. I L. Rykkje & A. Austad (Red.), *Eksistensielle begreper i helse- og sosialfaglig praksis*. (s. 22-38). Oslo: Universitetsforlaget.

Thorsen, M. H. & Haraldstad, H. (2012). *En trosopplæring for alle?: En kvalitativ undersøkelse av tre menigheter i Den norske kirke*. (Masteravhandling). Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo.

Tjora, A. (2018). *Hva er fellesskap?* Oslo: Universitetsforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Torp, E. (2010). Unge ledes sårbarhet. I E. Torp & G. Brækken (Red.). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* (s. 115-131). Oslo: IKO-forlaget.

Torp, E. & Brækken, G. (Red.). (2010). *Grenser som skaper: Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen?* Oslo: IKO-forlaget.

Tveitereid, K. & Nordheim, B. E. H. (2020). Ildsjeler og ildsteder: En etnografisk studie av ledelsesdynamikker i vitale ungdomsarbeid i Den norske kirke. I *Tidsskrift for praktisk teologi* (Årgang 37, nr. 2, 2020). (s. 6-21).

Wedel, C. (2014). *Feltarbeid i egen kultur*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1 – Informasjonsskriv og samtykke

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Tilrettelegging av leir for sårbar ungdom»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke og reflektere rundt tilrettelegging av leir for sårbar ungdom i kristne organisasjoner. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å få innsikt i hvordan ansatte (og frivillige ledere) i kristne organisasjoner som arrangerer leirer med over 500 deltakere tilrettelegger leir for sårbar ungdom, og hvordan tilretteleggingen kan ses på som fellesskapsbyggende arbeid. Forskningsspørsmålet for oppgaven lyder som følgende: *Hvordan tilrettelegger ansatte i kristne organisasjoner leir for sårbar ungdom? Og på hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?* «Sårbar ungdom» er her foreløpig definert som: *Ungdom som er ukomfortable, sjenerte, eller nye i en leir-situasjon.*

Datainnsamlingen vil skje gjennom kvalitative intervjuer med tre ansatte og frivillige ledere i ulike kristne organisasjoner, og vil analyseres i etterkant av innsamlingen. Forskningsprosjektet er et masterprosjekt innenfor Kirkelig undervisning ved MF vitenskapelig høyskole. Et masterprosjekt innebærer at en student gjennomfører et avgrenset forskningsprosjekt med en faglig ansatt ved MF som veileder. Prosjektets varighet er vårsemesteret 2020.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er frivillig leder i en kristen organisasjon som arrangerer leir der deltakerantallet er over 500. Om organisasjonen arrangerer flere leirer med dette deltakerantallet, velger du ut en leir og har fokus på denne. Du er valgt ut fordi du har ansvar eller delansvar i arrangementen av leiren og har god kunnskap om planleggingen og gjennomføringen. I tillegg til deg, vil tre andre ansatte og muligens andre frivillige ledere fra

andre kristne organisasjoner bli intervjuet. Jeg fikk kontaktopplysninger om deg via ansatte i organisasjonen eller via bekjentskap.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i dette prosjektet innebærer for deg å delta på et intervju med spørsmål om ditt arbeid i organisasjonen, planlegging av leir og tilrettelegging for sårbar ungdom. Intervjuet blir tatt opp og transkribert ordrett i etterkant. Intervjuet vil ta mellom 30-60 minutter og vil bli gjennomført av masterstudenten. Fokus i intervjuet vil være på hvordan deres organisasjon planlegger og tilrettelegger leir, men også åpne for refleksjon rundt eget arbeid.

Jeg har tatt et valg om å ikke anonymisere organisasjonene eller de jeg intervjuer. Grunnen til dette er at dette er et viktig tema å snakke om, og viktig kunnskap og erfaringer å formidle til andre som driver med leirarbeid. Jeg ønsker derfor at organisasjonene gjennom informantene som er med i prosjektet, skal kunne fortelle åpent om hvordan de arbeider med så store leirer, slik at andre kan lære av deres erfaringer, både positive og negative. Jeg tror dette kan skape nye refleksjoner innad i både deltakende organisasjoner og andre som arrangerer både store og små leirer. Jeg håper også at det kan skape en bevisstgjøring rundt målgruppen «sårbar ungdom» i eget arbeid i organisasjonen.

Rundt spørsmål om sårbar ungdom i intervjuet ønskes det ikke at noen taushetsplikt brytes og det må unngås å nevne navn om man kommer med eksempler fra tidligere erfaringer. Informanten må gjerne komme med eksempler, men dette må ikke være situasjoner som kan gjenkjennes av ungdom.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger som fremkommer i intervjuet vil kun være tilgjengelig for masterstudenten og veileder, og vil lagres med passordbeskyttelse underveis i arbeidet med prosjektet. Grunnen til dette er at vi dermed unngår at informasjon som ikke brukes i oppgaven kan spores tilbake til informanten eller misbrukes. All informasjon som skal brukes i oppgaven må godkjennes av deg. Jeg vil derfor sende oppgaven for godkjenning av deg og organisasjonen når det nærmer seg innlevering. Med tanke på å ikke anonymisere vil jeg be om at organisasjonenes overhode også informeres og godkjenner gjennomføring av prosjektet. Når prosjektet avsluttes vil alt datamateriale slettes.

Frivillig deltakelse og personvern

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Vi behandler kun opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

På oppdrag fra MF Vitenskapelig høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Spørsmål?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Masterstudent: _____
- Veileder: Tone Stangeland Kaufman, tkaufman@mf.no, tlf: 988 24 080
- Personvernkontakt ved MF: Berit Widerøe Hillestad, personvern@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personvertjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

_____ & Tone Stangeland Kaufman

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Tilrettelegging av leir for sårbar ungdom*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg og organisasjonen jeg er ansatt i kan gjenkjennes

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2 – Intervjuguide

Informant og organisasjon:

- Kan du fortelle litt om deg selv?
- Kan du fortelle om hva *navn på organisasjon* er?
- Hvilke stilling har du i denne organisasjonen? (Hva innebærer det? Hvor lenge har du jobbet her? Hva var kjennskapet din til organisasjonen før du begynte å jobbe her?)
- Hva er deres satsningsområder/fokusområder?
- Hva synes du personlig er det beste med *organisasjon*?

Leir:

(Tar utgangspunkt i gjeldende leir avtalt på forhånd)

- Kan du beskrive hva slags leir dette er? (Hvor, beskrive sted, antall deltakere, lengde, innhold)
- Hvordan ser planleggingsprosessen i forkant av leir ut? (Hvem er ledere, hvordan rekrutteres disse)
- Hvem er deltakerne på leir? (Geografi, alder, antall, rekruttering)
- Hvordan opplever du fellesskapet på leir?

Sårbar ungdom på leir:

- Hvordan forstod du «sårbar ungdom» etter å ha lest det jeg sendte deg?
- Når deltakerantallet er så høyt, hvordan reflekterer dere rundt sårbar ungdom? Hvem er de? (mange sårbare? Hvordan oppdage disse?)
- Hvilke tiltak har dere som kan være givende for målgruppen?
- Hva slags rolle spiller de frivillige lederne med tanke på sårbar ungdom? (tilbud i forkant av leir? noen som har spesifikke roller mtp. Sårbare?)
- Har du noen spesifikke eksempler du vil trekke frem?
- Noen dårlige erfaringer?
- Hvordan vil du si at tiltakene påvirker fellesskapet?

Avrunding:

Da har ikke jeg noen flere spørsmål, men vil du tilføye noe? Jeg informerer om veien videre.
Har du noen spørsmål?

8.3 Vedlegg 3 – Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvordan tilrettelegger ansatte i kristne organisasjoner leir for sårbare ungdom? Og på hvilken måte kan tilretteleggingen ses på som fellesskapsbyggende arbeid?

Referansenummer

670858

Registrert

04.12.2020 av

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tone Stangeland Kaufman, tkaufman@mf.no, tlf: 98824080

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Prosjektperiode

01.01.2021 - 31.12.2021

Status

28.01.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

28.01.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 28.01.2021 med vedlegg, samt i

meldingsdialogen mellom innmelder og NSD.

Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om religion frem til 31.12.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon

plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Jottacloud er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Gry Henriksen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)